

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK. — TISKA KATOLISKA TISKARNA.

Cena na leto 8 K 40 h, pol leta 4 K 20 h, četrt leta 2 K 10 h; za dijake na leto 6 K 80 h. Za Ameriko na leto 2 dolarja, za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 24. zvezka.

	Stran
Spomini na dr. Frančiška Lampeta. IV. (Spisal <i>Mih. Bulovec</i> .) . . .	737
Sveta noč. Polnočnica. (Zložil <i>Silvin Sardenko</i> .)	741
O ta testament! (Novela. — Spisal <i>Podgoričan</i> .) [Konec.]	742
Mestne slike. (Spisal <i>Ivan Marin</i> .) VIII.	759
Ob spominih . . . Emeriki. (Zložila <i>Ljudmila</i> .)	762
Moja sreča. (Zložil <i>Leo Levič</i> .)	762
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek</i> .) [Konec.]	763
Zemlja in zvezda Mart. (Spisal <i>dr. S. Šubic</i> , c. kr. vseučiliščni profesor.) [Konec.]	765
Razne stvari	768
<i>Prešernovo slavlje. — Dr. pl. Körber, avstrijski ministerski predsednik.</i>	

Na platnicah.

Ob koncu leta.

Slike.

Vinjeta k pesmi „Sveta noč“	741
Sveta noč. (Slikal <i>Havenith</i> .)	744, 745
Serajevski kupec	753
Božična pokrajina	760
Uredniške skrbi	761
Dr. pl. Körber, avstrijski ministerski predsednik	768

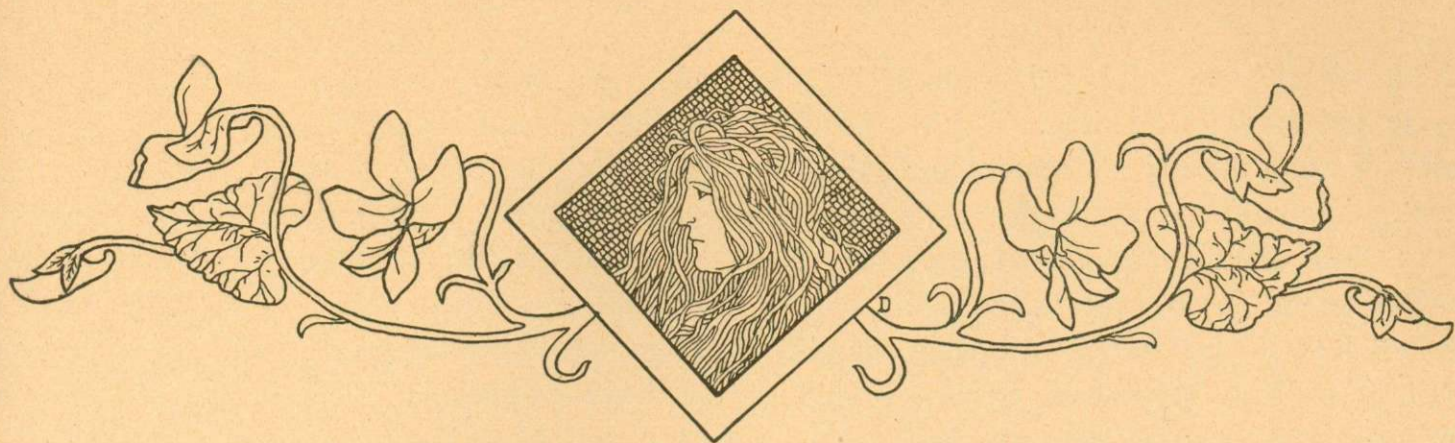
Listnica uredništva. Nekaterim p. n. sotrudnikom: Prosimo potrpljenja! V ti številki je bilo treba pred vsem dokončati vse spise, zato smo morali celo ocene najnovejših glasbenih, slovstvenih in drugih del odložiti. — Vse, kar je dobrega, pride na vrsto! Na veselo svidenje v prihodnjem letu!

**„Dom in Svet“ bo izhajal z novim letom
kot mesečnik**

vsakega 1. dne v mesecu na štirih polah s prilogami.

Naročnino: 8 K 40 h, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2 dol., Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark — sprejema *lastništvo in upravnništvo v Marijanišču.*

Dobé se še letniki: IV. po 4 K, V. po 6 K, VII., VIII., IX., X., XI. in XII. po 8 K.

Spomini na dr. Frančiška Lampeta.

IV.

Pred seboj Te imam, dragi prijatelj — a le na papirju, le na sliki. Dobro je zadel fotograf Tvoje obličje, primeren Tvoji duši je izraz na njem, a Tvojega duha, Tvojega srca ni mogel pokazati s sliko. In vendar je bil Tvoj duh tako velik, Tvoje srce tako dobro! Zavest, da Te ni več med nami, da Te jaz nimam več, se ne more udomačiti v mojem srcu. Kdo bi bil to mislil! V najlepših letih, v zreli moški dobi, poln nadej in naklepov, si nas zapustil in se preselil k večni Resnici, katere si vedno iskal, katero si zdaj srečno našel. Kdo bi bil mislil! In vendar smo morali misliti vsi, ki smo Te poznali, da tako ne pojde dolgo. To delovanje, ta trud, te neprespane noči, to mrtvičenje samega sebe — Te je moralo pred časom končati. Duh je bil močan, neupogljiv, a telo je bilo človeško: moralo je zapasti smrti v dobi, ko bi Ti še največ mogel delovati, ko si z vso možatostjo mislil na velika dela, na velike naklepe, ki jih je zasnoval Tvoj podjetni duh. Meni so ostali spomini na Te, blagi spomini na blagega človeka, na vdanega prijatelja. Toda bodem li mogel vsa čuvstva spoštovanja in vdane hvaležnosti izliti na papir, ki je mrtev, izraziti v besedah, ki so le besede? Bodi kakorkoli! Nekaj vendar moram zapisati v spomin sebi in drugim, ki smo Te poznali! Drugi bodo iz Tvojih spisov brali Tvoje življenje: jaz se spominjam na Tebe iz občevanja s Teboj. Dober si mi bil,

naklonjen od tedaj, ko sva se prvič do dobrega spoznala: ob času, ko sva skupaj sestavljala životopis nama obema dragega prijatelja, Jožefa Maška. Umril je le-tá — bolje pogorel je — l. 1881. v „Ringteatru“ tisti za Dunaj tako usodni večer pred praznikom Marijinega brezmadežnega spočetja. Takrat je pač krvavelo marsikomu srce ob tako bridki zgodi, ob tako silni pogubi toliko življenj. Kot rojak pokojnemu Mašku in prijatelj njegov sem ga poznal jaz; Tebi je bil nekoč sošolec; in to je vaju družilo. Kar sva vedela o njem, sva sestavila, in „Slovenec“ je prinesel to delce v podlistku. Od tedaj sem Ti bil vdan, in Ti si hotel napraviti iz mene koristnega človeka. Zdaj se še spominjam bolj ali manj Tvojih dobrih opominov in prigovarjanj in hvaležen sem Ti zanje. Četudi ne veliko, nekaj si ž njimi dosegel . . .

Primerjali so že drugi spominopisci dr. Lampeta z marljivo čebelo, ki neutrudno dela, dela za druge. On je res delal, mnogo delal za svoje ljudstvo, katero je ljubil, kateremu je želel dobro. A ni ostal pri sami želji, kakor izvečine delajo mnogi, ki vpijejo in kričé za blagor ljudstva, ampak rajni Lampe je vsestransko izkušal svoje želje za narod dejansko oživotvoriti. Lahko rečem, da ni odložil iz rok dela noč in dan. Kolikokrat sem se sramoval samega sebe, ko sem bival v župnišču pri sv. Petru! Z okna pred mojimi vrati se je videlo na okno njegove sobe. Katero uro po noči sem šel mimo

okna, vselej sem videl pri njem še luč, ki mi je pravila: On še dela. V jutru ob katerikoli zgodnji uri — zopet luč! Večkrat sem ga prosil, naj si vendar privošči počitka, ker drugače bo moral omagati. Nasmejal se mi je in rekel: „Vidiš, vidiš . . . je toliko dela — po dnevu ne morem zmagati.“ Spal je večkrat le po dve, tri ure in zadnje dni pred boleznijo je celo vso noč delal ob korekturi toliko ljubih mu „Zgodeb svetega pisma“. Sam je pripoznal, da po cele noči ni spal. „Se mudi, se mudi; narejeno mora biti!“ — Pač je včasih ‚počival‘, a kako? „Vidiš“, dejal mi je često, „človek res ne more vedno vprežen biti v eno reč; včasih se mora oddahniti; in takrat vzamem jaz kaj družega v roke, pa se tako duh pri drugi tvarini odpočije.“ Tako! Vedno v delu, samo da je menjaval: zdaj to, zdaj drugo — to mu je bil počitek! In vendar ga nisem našel nikoli vznevoljenega, kadarkoli sem prišel k njemu. — „Ne bom te motil — samo malo pogledat sem prišel in to in to imam povedati“ — tako sem mu navadno govoril, ko sem ga obiskal, kajti bilo mi je res na tem, da ga ne mudim, četudi sem rad ž njim malo kaj pokramljal. In rad je govoril tudi on ter mi pripovedoval to in ono, ko sva hodila semtertja po sobi. Tudi vesel je znal biti, vesel tako prav od srca; če sem mu pripovedoval kaj za smeh, smejal se mi je iz vse duše. Meni pa je to dobro delo, da sem ga mogel razvedriti, da sem ga znal razveseliti. Nič mi ni bilo žal za tisti čas; pa tudi rajnik mi, upam, ni vzel za zlo tiste zamude, kajti me je navadno še vabil, naj še pridem. Pač, čas mu je bil drag zaklad, in ni ga izgubljal rad; toda prijateljski se je vendar rad kaj pomenil — ker se je pri tem tudi okoriščal z mislimi drugih in je dajal svojih mislij drugim. Še v semenišču kot podvodja je prinašal s seboj, kadar je prišel v obednico, kako knjižico. Če ni bilo še nikogar družega od vodstva, in je moral čakati, potegnil jo je iz žepa in čital, dokler niso prišli drugi. — Za svojo novo mašo sem ga naprosil za pridigarja. Rad je prevzel ta posel, za kar sem mu bil

in sem mu še posebno hvaležen. A izgovoril se je, da ne bo mogel dolgo ostati — precej s prvim vlakom da odrine, ker ima doma veliko opravila. Komaj sem ga preprosil, da je ostal vsaj do popoldne. Sploh pa ni rad zahajal v večje družbe. — „Predolgo se sedi in mnogo časa se izgubi.“ Če je prišel kdaj na kako godovanje — je bil prvi, ki je vstal in odšel: „ker ga čaka doma mnogo dela.“ Skrbel je vrlo malo za svoje telo in mu privoščil komaj potrebno. Včasih — tako mi je pravila č. sestra prednica — je obedoval kar pri svojih otrocih in porabil za obed komaj pet do deset minut. Prosila me je sestra, naj bi semtertja jaz prišel h kosilu, češ: potem se bode vendar malo dalje pomudil že iz prijaznosti do gosta. Vina je malokdaj užival sam; rad pa je v družbi hvalil vino in ga tudi izpil čašico — a vedno trezno in zmerno. „Veš“, mi je dejal včasih, „bi ga že pil, a potem sem koj bolj zaspan, pa ne morem tako misliti in pisati.“ In vendar bi bilo tako prav, da bi bil vsaj v nekoliko nadomestil telesu moči, katerih je dan na dan toliko uporabil. Uporabil jih je res prav do konca, in v tem oziru je bil — svojeglaven. Ko je čutil bolezen, ga je bilo le težko pregovoriti, da bi poklical zdravnika. „O, to bo že prešlo! Vem, premalo sem hodil letoš; pa ko bom dodelal, kar moram zdaj storiti, bom šel za nekaj časa iz mesta, pa bode zopet bolje. Čutim, premalo sem se gibal.“ Tako mi je govoril še dné 31. avgusta.

Angeljsko nedeljo 2. septembra se je vendar posvetoval z zdravnikom, in vesel je bil, ko mu je ta rekel, da pljuča niso „načeta“. A vendar je že takrat, ko me je spremljal po hodniku, šel kakor prav postaren mož. „Pazi vendar in uživaj kaj več, da se ohraniš pri moči!“ Obljubil mi je ter imel še upanje, da bo na evharističnem shodu pridigoval in poročal na katol. shodu v odseku za znanost. Dne 8. kimovca, na praznik rojstva Marijinega, ga dobim pri pisalni mizi. Pozdravi me z veselim glasom in mi reče: „Nikogar ne bom več poslušal! Vidiš, čvrst sem zdaj, in narava mora premagati, boš videl.“ Vesel sem bil tudi jaz, a — dvomil sem. Za pridigo

je tudi sam menil, da ne bo mogel poskrbeti; podal mi je nekaj mislij, naj jih mesto njega uporabim jaz. Tako lepo mi je govoril o sv. Rešnjem Telesu! Ali je bila to neka moja slutnja . . . poslušal sem ga, zdi se mi, vse drugače kakor kdaj poprej. Poslovil sem se bil od njega tisti dan z najboljšimi upi. Drugi dan pa pride glas, naj pohitim, kadar mi mogoče, k njemu; voz da pride pome. Še le zvečer sem mogel k njemu. — Dobim ga v postelji. Kaka sprememba od včerajšnjega dne! Težko je govoril, ko mi je naročal, naj poskrbim za prihodnji „Dom in svet“, ker on do sedaj ni mogel, in je številka zaostala. „O lepoti“ da bo diktiral č. sestri, drugo naj izberem izmed rokopisov, kar je potrebno. Za poročilo pri katoliškem shodu je bil načrt v mislih naredil, a spisal je le par stavkov; bolezen ga je vrgla na posteljo. „Prej nisem mogel ležati, zdaj se mi pa zdi tako dobro v postelji!“ In strto telo je bolj in bolj pešalo . . . Podlegel je mož dela! In zakaj je toliko delal, čemu? Ali je morda iskal v tem svoje časti, velikega imena? Slavohlepnost — ta gotovo ni bila nagib njegovemu delovanju. V tem sem ga poznal dovolj, popolnoma. Vesel je pač bil tega in onega svojega dela, a to le v toliko, v kolikor je mislil, da je ž njim koristil. Da, to je bilo: koristiti je hotel svojemu narodu, koristiti z vsem in povsod. Zato je deloval v vseh strokah, hotel se izobraziti v vsem, kar le more človeški um vzprejemati, da bi tako vsestransko ustrezal. Ljubil je pokojnik svoj narod, ljubil posebno mladino. Njegova ljubezen pa ni bila sentimentalna, ne ljubezen lepih besedij — zato je bil preveč modroslovec. Kaj hasni samo vzdihovanje, kaj same srčne želje, kaj samo srce, če pa kdo pri tem ne dela za svoje vzore? Zato dr. Lampè ni gojil onih čutnih prijateljstev, ampak je ljubil in ljubil vsakogar z namenom, da ga bo pridobil za svoje vzore, za svoje delo. Ljubil je bolj z razumom, nego s srcem. Ljubil je mladino in to je pokazal s tem, da je največ svojega truda žrtvoval svojemu listu „Dom in svetu“. „Mladina hoče dandanes brati, vse bere in

prebira: priskrbeti ji je berila, ki jo blaži, da ne bo posegala po berilu, ki bi jo kvarilo.“ To je bil njegov princip ob izdajanju lista, in v ta namen je hotel, da bi sodeloval vsak, ki je kazal zmožnost. Koliko je pisaril okrog, nagovarjal in vzpodbujal, prosil in učil za svoj „Dom in svet“, to vedó tisti, ki so prejeli njegova pisma. In teh je spisal mnogo, mnogo. In kako hudo mu je delo, ako tudi tisti, od katerih je pričakoval, da bodo mogli koristiti s svojim peresom, niso izpolnili njegovega pričakovanja. On je imel v tem pogledu čuteče srce! Kolikrat mi je tožil, kako mu je žal za tega in onega, ki ga je pridobil za čas, ki pa je odtegnil zopet listu svoje moči, ali sploh ni napredoval, kakor je pričakoval. Njegov „Dom in svet“ naj bi bil vsem vse. Zato ga je bolelo, zelo bolelo, da je moral glede lista večkrat slišati tudi kako pikro. „Vidiš“, dejal mi je včasih, „ta in ta me je zopet zdelal! Zabavljati — to je lahko! Naj mi rajši pišejo in pošljejo kaj, to bi mi bilo ljubše. Pravijo, da ni, da ni . . . Pošljejo naj mi kaj boljšega, rad uporabim.“ Tako mi je večkrat pripovedoval, kadar je nanesla govornica na „Dom in svet“. Hotel je, da bi bil njegov list vsakomur v razvedrilo in v pouk. Zato ni štedil prav nič in za list je žrtvoval imetje, čas, sebe. Vzgojiti dobrih ljudi, pridnih in koristnih družbi, to je bil njegov namen, to njegovo stremljenje. Zato je pa tudi že otroke, ki jih je imel v Marijanišču, z vso skrbjo vzgajal. Koliko se je trudil ž njimi! Kako je bil vsakemu vse —! V otrokih je spoznaval človeško srce, njegove nagibe ter se trudil oblažiti jih, napraviti iz njih vredne člane družbe. Da si ga slišal, kako je le-tem govoril na srce! Tako prisrčno, tako domače-otroško, kakor more to le človek, kateremu je mar, da pridobi srca, ne zá-se, ampak za resnico, ki naj bi se v mladih srcih globoko vkoreninila in ostala v njih tudi pozneje. In kakor je govoril, tako je pisal in hotel, da mu pišejo drugi.

Pa ni delal samo za mladino. Posvetil je svojega duha moči tudi odraslim. Tudi tem je hotel z „Dom in svetom“ služiti; podajal

je zato v listu najraznovrstnejše tvarine, ki naj bi poučevale, vнемale, boljšale, s kratka: pridobivale za resnico. Se ve, z listom samim ni mogel vsega doseči. Zato je pa pisal neutrudno še drugod, povsod, kjer se mu je zdelo, da bode mogel koristiti. Pisal je prepričevalno in ljubeznivo. Preveval ga je duh sv. Frančiška, katerega je visoko cenil in se tudi ravnal po njem. Znano je, da je hotel z ljubeznijo pridobiti vse. Očitalo se mu je celó, da je premehak in preveč prizanesljiv. Tožil mi je, lahko rečem, velikokrat o tem. A vselej je pristavljaj: „Zakaj bi ne vlekli k sebi, mesto da odbijamo! Z ljubeznivim prigovarjanjem bi pridobili več nasprotnikov, nego z osornostjo. Ni za las ne bi odstopil od večnih resnic. Ali kar je mogoče zlepa doseči, zakaj bi ne poskušali?“ Tako mi je govoril pred par leti. A delal in pisal je po geslu: „Resnica se mora pokazati, kakršna je, prav živo in prepričevalno, da jo bodo ljudje spoznali; s tem jih pridobimo.“ Koliko je delal, koliko se trudil, da bi pridobil za resnico nasprotnike! Pravil sem mu včasih, da bo pri teh, ki so nam nasprotni, ves njegov napor malo pomagal. Saj nočejo nič vedeti o resnici; saj ne beró, in če beró, nočejo se prepričati. Z ljubeznijo ne dosežemo ničesar, ali k večjemu to, da nas imajo za bolj potrpežljive, nego so drugi. Pri tem pa nas vendar črtijo in prezirajo, ker smo duhovniki... Tako sem mu včasih dopovedoval in res — prepričal se je nazadnje o tem sam. Videl je, kako strupeno se piše o nas in vsem, kar je krščanskega, in začel je sam dvomiti, da bi sama ljubeznivost mogla pridobiti take, ki se menda sploh pridobiti ne dajo. Ko pridem nekega dne k njemu, mi vznevoljen pravi: „Zdaj res vidim, da tem ljudem ni za resnico. Glej, pisal sem mu, naj mi odgovori na vprašanja, ki sem mu jih stavil, naj začne pošteno in možato

razgovor vsaj — pa mi niti odgovoril ni!“ — Povedal mi je, da je bil to neki bivši njegov sošolec, ki je bil v šoli grozno slab, tako da se je v prvi ali drugi že moral izgubiti iz gimnazije, zdaj pa „nosi zvonec in govori oblastno in — drugi ga slušajo.“ „Zdaj pa brez usmiljenja“ — bil je Lampetov sklep — „odkrito jim moramo govoriti in pisati, da vsaj ohranimo tiste, ki so še dobri; drugače izgubimo vse!“ In takrat je začel v „Dom in svetu“ kritikovati bolj oostro, kakor dotlej, začel je odločno kazati naravnostno pogubno pot, ki nas vodi po njej liberalizem. — A tudi z govori je hotel doseči, da bi zmagovala resnica; od tod njegove pridige v stolnici, njegova predavanja v „Katoliškem domu“. Žal, da je tudi o tem svojem trudu moral tožiti: „Nočejo poslušati! Malo jih je, ki hodijo k pridigam, in tistih, ki bi jih najbolj potrebovali — tistih ni.“ Tudi to mu je zagrenilo kolikor toliko življenje in je bilo vzrok, da je govoril na smrtni postelji one besede, katere je zapisal po naročilu njegovem gospod dr. Evgen Lampe v 22. številki „Dom in sveta“.

Dovolj teh spominov! Dotaknil sem se Tvojega srca, dragi moj pokojnik, in v tem svojega srca. Kaj bi bil dal Ti, da bi mogel gledati na zemlji, da Tvoj trud ni bil zastonj! A kaj? Sadove njegove gledaš in jih bodeš gledal. Veselil se boš teh sadov, užival obilno plačilo zá-nje pri večni Resnici vekomaj. Saj Njej si posvetil vse svoje dušne in telesne moči, moči, katere si zajemal že v življenju pri tej isti Resnici v tabernakeljnu. Tu si Ti tako rad občeval ž Njim, ki je Pot, Resnica in Življenje, pa zato trdno upam, da ga že gledaš zdaj od obličja do obličja... Oprosti, da sem dejal na papir te spomine — druge na-Te ohranim v svojem srcu...

Mih Bulovec.

Sveta noč.

Polnočnica.

Kako strmi, kako strmi v to noč nebo,
kot ljubljenci bi gledalo v oko,
ljubavnih misli polno . . . polno! . . .
Da angelsko bi znal modrost,
in ko bi s silo gorkih želj
zatopil dušo v to skrivnost:
Izginil bi kot kaplja v morju,
kot drobna zvezda na obzorju
v sijajni zori jutranji . . .

Saj Serafini himne dan na dan,
saj Kerubini psalme dan na dan
pojó pred tronom vsemogočnim. —
A tam nad hlevom blaženim
vsa poezija se je, vsa
z veseljem neizraženim
razlila jim po širnem krogu —
in sami klici: „S l a v a B o g u!“
do visočin so plavali.

Iz čaše v dušo tisoč tolažil,
iz duše v čašo tisoč naročil
lijó krilatci neprestano.
A sveta noč, le sveta noč
vsem tolažilom angelskim
nadzemeljsko je vzela moč.
Krilatci so se uklonili,
s široko dvignenimi krili
le „Mir“ oznanjajo, le „Mir“ . . .

In tam in tamkaj cerkvice nocoj
„Magnificat“ prepeva glasen svoj;
sanjavo drevje z vej ledenih
kadirnih zrn rosí . . . rosí
v kadirnico meglenih trat
in sapa jo vihtí . . . vihtí.
Kadilo vstaja — — — „Sursum corda!“
Nocoj, nocoj je zemlja morda
zabila, da je solzni dol . . .

Kako strmi v to sveto noč nebo,
kot ljubljenci bi gledalo v oko! . . .
Ah! dajte krotko mi ovčico
in torbico in palico
in pojdem in pokleknil bom
na betlehemsko skalico:
Rad kot pastir iz vere vnete,
rad bi pozdravil rajsko dete —
in „Mir“ — božični mir bo moj! — — —

Silvin Sardenko.

O ta testament!

(Novela. -- Spisal *Podgoričan.*)

(Konec.)

XXV. »O, kaj sem jaz mislil!« . . .

Nekaj let potem.

Ivan Debeloglav ni bil zadovoljen v zakonu. Imel je premoženje, bahal je lahko, vendar ni bil srečen, ni bil vesel tako, kakor bi bil lahko, kakor je mlad mož ob strani mlade, ljubeznive žene. Rezika ni bila po tem, da bi sladila možu ure grenkih izkušenj, da bi ga tolažila ob času nevolje, mu dajala poguma v trenutkih, ko ga napada malosrčnost. Vedela ni, kdaj ga tlačijo skrbi, kdaj potrebuje razvedrila, katerega mu tudi ni znala dati, zakaj manjkalo ji je vseh lastnostij dobre žene: ljubeznivosti, pristrčnosti, razboritosti, potrpežljivosti, s čimer bi bila blažila moževo trdost. Zato je vstajala v njem nesrečna mrzkost do nje, ki naj bi bila njegova tovarišica in družica . . .

Premagoval se je, kolikor se je mogel. Zatiral je v sebi vse ono, kar je vzbujalo v njem zoprnost do nje, videti ni hotel njenih slabostij in se je veselil, ako je našel kako lepo čednost in dobro lastnost na svoji ženi. Toda ona ni vedela, kaj je in kaj mora biti možu žena. Kadar bi bila rada ljubezniva, bila je zoprna, kadar je potreboval tolažbe, bila je trda, neobčutljiva.

Zato ni mogla vstati v Ivanovem srcu ljubezen, ki je v zakonu najtrdnejša in najslajša vez, izginilo je spoštovanje in zaupanje do žene, brez katerega ne more biti zakon srečen.

Vsega tega ni bilo. In tudi zakonskega blagoslova ni bilo, tudi otrok ni bilo, da bi vsaj le-ti sladili težke dneve zapuščenemu možu . . . Prokletstvo!

Ivanu se je zdelo, kakor bi se mu bilo zlato v roki spremenilo v ničvredno peno.

In v srcu so vstajale stare želje po sreči, in vstajalo je kesanje. Njegove misli so hi-

tele k zavrženi Marijanici. Duh mu je slikal srečo, ki bi jo užival poleg nje.

Ivan se je kot trezen, pošten zakonski mož boril s temi zapeljivimi željami, zavračal nemirne misli in se posmehoval nesmiselnemu kesanju in taki blesteči sreči, ki mu jo je slikal težkobrdani duh.

Dostikrat je premagal želje in misli, včasih so pa blesteče slike v njegovem srcu zapustile neizbrisne sledove. Tako je bil v vednem boju sam s seboj.

In ker je bil mehak, morda bi bil v tem dolgotrajnem boju premagan, strt . . .

Tako mu pa je prišla na pomoč Marijanica sama.

Prebolela je bila kmalu bolezen prevarane in zapuščene ljubezni in se ozrla za drugim. Ker je bila čedno in pridno dekle, dobila ga je kmalu. Krepak in postaven mladenič je prišel po njo, da ga je bila tudi Magdalena zadovoljna. Omožila se je v malin na Črno vodo. Vesela je bila Marijanica svojega moža in nekoč je šla nalašč ž njim v Velike Laze k maši, da ga je pokazala ljudem, zlasti Ivanu. Ko sta šla mimo Ivana, stisnila se je Marijanica k možu in se ozrla po Ivanu. Smeh je igral na njenem obrazu. In ta obraz je izražal vprašanje:

„Ali ni lepši moj mož, kot je tvoja žena?“

In Ivan je dobro čutil, kaj pravijo njene oči, in to ga je zbolelo, užalilo. Njegovo samoljubje je bilo ranjeno. Mislil je, da bode Marijanica ostala sama in hrepenela ter vzdihovala za nezvestim Ivanom, kar bi bilo ugajalo njegovemu samoljubju. Pa Marijanica mu ni bila hotela storiti te usluge. In nezvesti Ivan ji je očital sam pri sebi:

„Saj me vendar ni tako ljubila, kakor je včasih dejala!“

S tem je opravičeval svoje dejanje. In to je bilo prav, da se je opravičeval tako

sam pred svojo vestjo. S tem je zatiral nemirne misli in želje in brisal vse slike, ki so ga spominjale nekdanje njegove neveste.

Od tedaj so se sukale njegove misli samo o ženi. Toda ta zvezda-stalnica ni imela tiste potrebne privlačnosti, ki bi mogla obdržati Ivana na pravem tiru.

Človek potrebuje razvedrila, tolažbe, ljubezni, in ako tega nima doma, išče si tega drugod.

Maruša se je starala, in s starostjo se je redila njena čmernost in sitnost. Z Ivanom sta si prišla dostikrat navzkriž, toda vselej se je moral umakniti on, zakaj Rezika je potegnila dosledno z Marušo:

„Kaj jim pa hočeš? Pusti jih! Teta so moja!“

Obema pa Ivan ni bil kos in je zato rajši odjenjal in požrl jezo, ki mu je potem, seve, obležala v želodcu.

Z Jurjem pa tudi nista bila več taka prijatelja kot nekaj. Zakaj hlapec ni vselej zaupljiv do svojega gospodarja. Vrh tega se je Ivanu zdelo, da je Jurij nekako priča, da se Ivan ni z najčistejšim namenom zvezal z Reziko. Jurij je bil zanj slaba vest. Sram ga je pa tudi bilo, njemu tožiti težave, katerih je bil sam kriv.

Kmalu po ženitvi je bil vzel Ivan k sebi enega brata in sestro, da bi pomagala delati. Toda nista mogla dolgo časa prebivati na Višavi. Rezika jih je črtila, ker sta vlekla z Ivanom, pa jima je kmalu zagrenila življenje na Višavi, da sta jo pobrala kar skrivaj domov, ker ju Ivan očitno ni pustil.

Tako je ostal Ivan sam s svojimi težavami in skrbmi.

In to je bila zanj poguba. Ker ni dobil prijateljstva, razvedrila in tolažila doma, poiskal si ga je drugod. Zašel je na napačna pota, v gostilne, kamor se zatekajo naposled nesrečni in slabo oženjeni možje.

Maruša je doma nergala na Reziko:

„V strah ga primi! Pri nas ni bilo nikdar tako! Vse ti bo napravil!“

„Kaj pa hočem?“ vpraševala je Rezika.

„Ej, da bi bila jaz tako močna, kakor si ti! Nikoli bi se mi ne izgubil, nikoli,

to ti rečem. Doma pri meni bi sedel, pa mene bi gledal, pa nobene druge, veš?“

„Kaj druge gleda, teta, kali?“

„Ti si neumna! Misliš, da miži pred njimi?“ ...

„Tako so mu druge tudi všeč!“

„I menda že, ker ga nič več doma ne drži!“

Rezika se zamisli. Seme je palo na rodovitna tla.

„To ga bom! Ne bode pomival po gostilnah, ne! Ako ga mora biti poln, naj pa doma tepkovec pije pa mene gleda!“

„To, to! Tako naredi! Ako ne bode zlepa, pa zgrda!“

Ivan pa ni maral za Rezikine besede. Smejal se ji je, ko je godrnjala in vpila nanj, pa se zopet izgubil.

V gostilnah je padal. V vinu so tonile njegove težave in skrbi, v vinu se je potapljal njegov značaj in moštvo, krepka moč je pojemala, in gostilna mu je ugajala bolj in bolj. Tam je dobil vedno veselo družbo.

Sladki krčmar se mu je smehljaj in ga hvalil:

„Ti si mož! Ko bi bili vsi taki, kot si ti! Tako srečen, tako bogat!“

„Tacega nobenega več, kakor je ta Ivan! Ta je mož! Ta se postavi, kakor se možak mora! Prej se je pela na Višavi druga pesem. Hehej, vsi vemo! Rajnega ni bilo nikoli na izpregled. Maruša je piskala, rajni je pa plesal, ako pa ni hotel tako .. oj, oj! .. pa kaj bi to govorili. Ti si pa mož, to vsakdo pravi! Ženska naj gospodari v kuhinji!“

Tako so govorili vinski bratci. In Ivanu je bilo všeč to govorjenje, šegačkalo je njegov ponos, dušilo njegovo vest, in zato je rad ostajal v gostilni in pil in za vino dajal.

„Pa ga dajmo še en liter, ker ste tako kratkočasni!“

Doma se mu je pa zdelo dolgočasno in pusto. Maruša je godrnjala, očitala mu dobre, ki jih uživa od nje in rajnega in pripovedovala, da nekaj ni bilo tako na Višavi. Rezika se je pa zaganjala v moža. Nihče ji ni povedal, da lepa beseda lepo mesto najde.

„Jaz ti bodem dala! Jaz ti bodem dala! Doma bodeš, rad bodeš doma na zapečku!“

„Pa tebe bom gledal in teto, hahaha! Pa poslušal vajine čenče! Nista tako kratkočasni!“

„Viš ga! Viš ga! Tak-le je!“ oglasila se je Maruša. „Seve, druge — —“

„Teta, jaz ga bom!“ zagrozi se Rezika. V Ivanu je vzkipela kri.

„Poskusi! Pa bomo videli! Ampak to ti rečem: Pri Bogu je milost. Hahaha! Vaju naj jaz doma stražim! Ta bi bila lepa!“

„Hodiš pa druge! Kaj misliš, da te ne poznam?“ zavrne ga zlobno Maruša. „Dekle, ne udaj se!“

Ivan prebledi in naredi korak k nji. Premisli se in reče:

„Ne bom vas, kakor zaslužite, da mi ne boste mogli očitati nevhvaležnosti. Pa to rečem: tako zloben more biti le satan, kakor ste vi! O, vem, dobro vem, koliko je pretrpel stric zaradi vas!“

„Kaj pa ti veš?“

„To vam rečem: ako hočete imeti mir, ne podpihujte mi žene, ki o tem ničesar ne ve!“

„Hehehe! Zato je tako, ker ničesar ne ve“, zasmije se Maruša.

„Jaz norec!“ krikne Ivan in gre. „Tako jo že komaj prenašam, sedaj naj jo pa še s takimi mislimi navdahne. O, kaj sem jaz mislil!“

„Vidite, sedaj je pa zopet šel, ker se vedno ujedate!“ očita Rezika teti, ko vidi, da gre Ivan po navadni poti.

„Šel, ker ne mara ne za dom, ne záte.“

„Zá-me ne mara? O, seveda ne!“

„Oh, kako si še otročja! Ti nič ne vidiš in nič ne veš. Pa potrpežljiva si.“

„Kaj pa hočem?“

„Saj me nič ne ubogaš! Ali nisi močna? Kako sem jaz nesrečna! Ko bi še Kokotove Jere ne imela, pa bi ne mogla več živeti. Bog se me usmili!“

Rezika je šla vun in premišljevala, zakaj je Ivan tak, zakaj ne more dalje časa prebivati doma.

Kokotovi Jeri je potožila Maruša vselej svoje gorje. Že nekdam je bila njena prija-

teljica in sedaj, ko je Maruša spoznala, da Rezika vendar ni taka, kakršno si je mislila, in je čutila, da je osamljena, je bila Jera njena edina zaupnica.

Jera je pa vedela, da ji tam, kjer ji zaupajo, ne gledajo tako pod prste, kadar šteje jajčka.

Težko jo je pričakovala Maruša, kadar je že dolgo časa ni bilo k njej. In ko jo je zopet pričakala, oh, to si je lajšala srce! Vse ji je povedala, čisto vse, in izpraševala jo za svet. Posebno eno misel ji je zaupavala, tisto satansko misel, katero je skušala po vsi sili vcepiti tudi Reziki, da je Ivan poleg pijanca tudi — nezvestnik.

In Jera Kokotova, oh, kako ji je pri-trjevala!

„Tak je, tak. O malopridnež! Vse bo pognal. In za drugimi lazi, kajpada lazi.“

„Oh, Jerčka, kaj ne, tudi ti veš?“

„Vem, vem — poznati jih je treba!“

„Ha, poznati, poznati! — Oh, moja nesrečna Rezika!“

Nékega dne je prišla Kokotova Jera zopet na Višavo. Komaj je dobro zagledala Marušo, že se ji je usula govorica:

„Vaš pa zopet pije tam doli pri „suhi Mici“. Štirje so, pa s kozarci trinkajo in pijó, da se kar hiša trese. Mene je bil tudi poklical pit, pa sem samo jezik pomočila; rajši sem ga potlej skrivaj v kamrici kozarček. Ob sami vodi kar ne morem več živeti.“

„Tako je, tako. On pije, ona pa — Bog se usmili — skozi prsta gleda. Pa tega mora biti konec, mora!“ Maruši so se jezno posvetile oči.

„I, naj ga naredi, ona naj ga naredi — Rezika!“

„Oh Rezika! — Saj me že skoro nič ne uboga! Nič se ne zmeni.“

„Tako ji je treba dopovedati. — Maruša, ali ji hočem jaz dopovedati?“

„Daj nu, Jerčka, daj! stori to in potem si kar izberi dve jari kokoši.“

„Boš videla!“

Maruša si je mencala roke od veselja.

Dobri prijateljici sta bili še skupaj, ko pride Rezika k njima.

„Ali ste zopet prišli po jajčka, Jera? Komaj bi bilo, ako bi naše kokoši po dvakrat na dan nesle, ker se tako radi oglašate tukaj.“

„Lej, lej, kako me pa težko vidi!“ pravi Jera in sune Marušo.

Ta jo pomenljivo pogleda.

„O, saj ste lahko zmeraj pri nas“, pogovori Rezika.

„I, kaj bi pa jaz zmeraj tukaj delala? Toda nekdo drugi, Rezika, bi pa bolj spridom bil malo več doma na Višavi, nego je. Ali veš kdo? Tvoj mož, Anza. To ti rečem: jaz bi ga že ne pustila tako kakor ti, da bi popival tja okrog in lazil za drugimi babami. Doma bi moral biti!“

„Kaj ga zopet ni doma?“

„Kaj še! Jerčka, kje si ga že videla, povej!“ poseže hudobno vmes Maruša.

„Oh, kje neki drugod! Tam pri „suhi Mici“ je ves v veselju.“

„Prav precej grem ponj. Bom videla, ako bo nehal enkrat plašariti se ali ne!“

Maruša se zadovoljno nasmehne, ko vidi, da je njena Rezika dobila potrební pogum.

„Pa sama ne pojdeš! Samo tebe bi se ne bal.“

„Pa pojdite še vi z menoj!“

„In jaz pojdem z vama, saj sem tako rekla Mici, da se še vidivi.“

Doli pri „suhi Mici“ je bilo veselje, ko so prišle te tri doli. Ivan je bil ravno pregovoril svoje bratce, da so krožili:

Bratci veseli vsi tralala, tralala . . .

Takrat se pa odpró vrata in na prag stopi Rezika.

„Tako, Anza, tako? Tralala, tralala . . . Jaz pa nisem vedela, da znaš tako. Doma se pa držiš žalostno in pusto, kakor bi metle upal“, izpregovori Rezika in stopi na sredo hiše.

„Ko tebe vidim, pa me vse veselje mine“, zavrne jo Ivan, ki ga je imel že pod kapo.

„Ali sedaj veš? Ali si slišala na svoja ušesa?“ oglasi se Maruša in stopi za njo.

„Ho, ho? Ali je stara tudi s teboj prišla?“

Ivan je malo prebledel in poklical ženo:

„Reza, pojdí pit!“

„Jaz bodem doma pila, pa tudi ti boš doma pil! Jaz ti bom dala, ti volk, ti! Kaj-

pak! Tako le: tralala, tralala, to ti je všeč. Toda jaz ti pokažem!“

„Le postavi se!“ šepetne Maruša Reziki. Rezika stopi k mizi in veli:

„Anza, precej domov! Tega je že dovolj. Jaz čakam, čakam, pa te ni od nikoder.“

„Bodem že prišel, kadar se mi bode zdelo.“

„Le poslušaj!“ hujska Maruša.

„Jaz ti tako rečem, da pojdi precej, prav precej domov! In vam, ki ta strup prodajate, pa rečem: našemu nikoli nobene kaplje več! Zapodite ga, ako še pride; on mora biti doma.“

„Pa ga priveži!“

„Saj ga tudi bodem, ako ne bode ubogal.“ Ivan je bil ves iz sebe od sramote. Sramoval se je tovarišev, gostilničarja in sebe.

„Da bi sam ne bil svoj gospod?“

Upornost se je vzbudila.

Vstane in reče:

„Ako se mi precej ne pobereš, vržem te tako vun, da se ne bodeš pobrala nikdar več.“

Ej, kako je zagomezelo po Reziki. Kakor bi jo kdo klical na boj.

„Ti bodeš mene metal, ti? Koliko te pa je?“

To rekši, iztegne roke po njem, a Ivan jo pahne, da podere Rezika Marušo, ki je stala za njo.

„Jazes, Rezika, jaz sem proč!“

Rezika se vzravna, in se razjarjena zapraší v moža, ki se je bil malo prestrašil svojega dejanja.

„Pa se dajmo!“

Takrat ga je Rezika že objemala trdo, da se Ivan ni mogel ganiti.

„Pusti me!“ sika Ivan.

„Ali greš domov?“

„Pusti me!“

„Greš ali ne greš?“

„Tako nikdar!“

„Greš pa tako! Teta, umaknite se!“

To rekši se Rezika upre, privzdigne moža in ga nese med glasnim krohotom skozi vrata.

„Ali bodeš sedaj krotak?“ reče Rezika, ko ga izpusti pred hišo. „Kaj je bilo tega treba?“

Ivan je bil javno osramočen, zato je vstalo sovraštvo do nje, ki mu je to naredila.

Zažuga ji, rekoč:

„To bodeš še pomnila!“

Nato se obrne pa gre.

„Hihihi, pa si mislil, da te ne bom“, zasmejala se je Rezika za njim in je šla v hišo k teti, ki je jokala.

Jera jo je tolažila, jokala in ž njo vred tarnala:

„Saj sem rekla: pustiti ga, naj dela kar hoče. Sedaj pa imati. O, uboga reva, vsa si pretrta!“

„Kje je Ivan?“ vpraša Maruša Reziko, ko se vrne.

„O, tako gre, da bi ga zajec ne dohajal! Sedaj me bo poznal!“

Te besede so potolažile Marušo popolnoma.

„O, čast Bogu! Pa pojdivi še medve za njim. Jera, Bog ti povrni, kar si nam storila dobrega!“

„Me smo stari prijateljici,“ obljubi ji Jera.

„Jaz se ne čudim, da ne more prebivati doma.“

Tako je rekel nekdo za njima.

In te besede je ujela Maruša pod oknom in se ugriznila v jezik.

„Tako je šel domov, šel?“ vpraša Maruša.

„O, šel, šel! Kako jih je pobiral! Ali ste videli, kako sem ga lahko? Kar poigrala sem se.“

Maruša se zareži.

Rezika pa ni dobila moža doma, in nihče ga ni videl.

„Kje pa je? Kje je? Kam je šel?“

Pa kdo je vedel. Ozirala se je, odkod bode prišel. Pa ga ni bilo tisti dan, tudi noč ga ni prinesla, niti naslednji dan.

XXVI. »Tedaj ga zadavim!«

Ves izmučen in prepaden je prišel Ivan na Visoko. Njegov obraz je izražal bolelost. Iz udratih očij je žarel obup, na zgubanem čelu se je poznala skrb. Lasje so bili zmršeni, obleka zamazana.

Ej, taka bolelost!

„Proč! Proč od nje! Proč z Višave!“

To hrepenenje ga je prevzelo tisti hip, ko se je zavedel svojega stanja po onem prizoru pri „suhi Mici“. Osramočen in ponižan je taval po samotnih potih, skrival se po zakotnih gostilnah, in pri tem je zorel sklep: „Na tuje!“

Predno je šel, želel je videti kraj, kjer je tekla njegova zibel, kjer je bil še srečen med bratci in sestricami, v naročju svoje matere, na kolenih očetovih.

Tako je prišel pod uborni rodni krov.

„O, o, kaj si pa ti prišel?“ začudi se oče.

Materine oči so pa takoj spoznale izpremembo, ki se je zgodila ž njim od takrat, ko ga je zadnjič videla. Ustrašila se je njegovih obupanih očij in prepadenega obraza. Osupnila je, ko ga je videla vsega zamazanega. Presunilo jo je, kakor bi bil porinil tanek, oster nož v njeno ljubezni in skrbij polno materinsko srce. S solzami v očeh mu stisne roko in ga objame:

„Moj sin! Moj Ivan!“

„Zakaj jokate, mati?“ vpraša sin nekoliko zbežan.

Poznal je na njenem glasu, videl v njenih solzah, da je spoznala njegovo gorje.

„Sin, kako naj premagam solze, ko te vidim tacega!“ vzklikne mati in se ga še čvrsteje oklene.

To je opozorilo Beligoja, da je skrbneje ogledal sina. Tudi on je zapazil na njegovem obrazu sledove žalosti, kesanja, skrbij in enakih tovarišic.

„Ivan, kaj ti je?“ Strah je izražalo to vprašanje.

„O, nič, nič!“ — Bridek smehlajaj zaigra na sinovem obrazu.

Žena pa pogleda moža. Očitane se je bralo v njenih očeh. Premagati se ni mogla, ter je dejala možu:

„Sedaj pa imaš! Le pogledi ga!“

In obrne se v stran, zakrije oči s predpasnikom in ihti, kakor bi klečala ob grobu najljubšega sina.

„O ljubi moj Jezus! O ljuba mati božja!“

Ivan se je že kesal, da je prišel domov, pokazat svojo bolelost.

„Mati, saj ni nič! Ne jokajte!“

„Pa vendar sin! Povej, kaj te teži! Zapaj svoje težave starišem! Dokler ti moremo kaj pomagati, te ne zapustimo.“

Ivan pa je bil trd, ko je videl mehko materino srce.

„Prav nič ni hudega! Prišel sem samo po slovo!“

Dasi je govoril te besede lahko, kakor bi bil na poti v oddaljen semenj, vendar so vzbudile strah.

„Po slovo? Kakšno slovo? Kam pa greš?“

„Na tuje! Čez morje!“

„Ti? Ti? Čez morje?“ začudi se oče in prestrašen tleskne z rokami. „Ali te Višava več ne more rediti?“

„Jej, kaj sem jaz čakala!“ jekne mati, a nato stopi pred moža in mu reče srdita: „Viš, tako-le je! Moje srce je že takrat čutilo, da ne bode prav. Tvoja trma ga je pogubila.“

„Mati, pustite očeta! Sam sem kriv“, reče Ivan, ko vidi, kako je očeta presunilo materino očitjanje.

„O, jaz že vem.“

„Sam sem se polakomnil, zato trpim, za ta prokleti greh, za lakomnost! Odpustite mi! — Živ ne morem v grob, a živeti tam jaz tudi več ne morem. Trpel sem voljno, dokler sem mogel. Molčé sem nosil breme, ki sem si ga prostovoljno naprtil sam. A zdaj moram proč od nje, ki ne vé, kaj je žena, ne, kdo je mož, ki ima vragovo mater za svojo teto. Z Bogom, ljubi moji!“

„Misliš, da pojdeš?“ vikne mati. „O, nikoli, nikoli nikamor! Ako ne moreš prebivati na Višavi, pri svoji ženi, bodeš pa pri meni, pri svoji materi. O, bomo že živeli. Trd je naš kruh, pa je sladak. Jaz te ne pustim nikamor!“

„Sin, ne vihraj tako!“ pravi oče. „Ali si dobro premislil? Povej nam vendar, kaj te žene? Zdrav si, bogat si, in ne morem si misliti, kaj bi te gnalo z doma.“

„Ti ne veš, ti nočeš vedeti, ker misliš, da je bogastvo vse!“ zavrne ga žena.

Ivana je omehčala ta ljubezen, ki je ni užival na Višavi pri svoji ženi. Začutil je

sladkost, razodeti svoje težave ljudem, ki čutijo ž njim.

Usede se in se nasloni na mizo. Nasproti se mu usede mati, da bi ne preslišala nobene besedice, da bi ji ne ušla nobena sprememba na obrazu, ki je zrcalo duše in srca.

Gledala je svojemu Ivanu v obraz in ga poslušala, ko je tožil svoje gorje in si s tem lajšal bol in trpljenje. Kar je imel na srcu, kar mu je težilo spomin, razodel je svoji materi in očetu. Prikrival ni tudi svojih napak, saj je vedel, da bosta oče in mati milostna sodnika. Bila je dolga povest o zakonu brez ljubezni, o ženi brez srca, brez samostojnosti, ki je le slepo orodje kovarske svoje tete, ki se je pogreznila v strast kovarstva. Materine solze so spremljale to pripoved, in duh očetov je snoval načrte, ki bi olajšali sinu prebivanje na Višavi.

„Tako se ne moreta ž njo?“ povzame oče, ko sin konča.

„Ona? Ne tožim je! Ona bi že bila, ko bi tete ne bilo, te Maruše, ki je grenila življenje rajnemu stricu in še sedaj napravlja težave sebi in nam.“

„Gorje onim, ki podirajo zakonski mir!“ vzklikne mati. „Gorje Maruši!“

„Zmotil sem se, mati moja, zato se moram pokoriti. Pohlep me je zaslepil, mislil sem, da bo mogel mrzli denar nadomestiti ljubečo ženo. Kriv sem, zato sem tepen.“

„Meni se takrat ni vse prav zdelo, pa vendar, nisem mislila, da bi bilo tako hudo; zato nisem branila, češ, že vesta, kaj delata. Pa, ko bi bila to vedela! O, nikdar, nikdar bi ne bila Rezika tvoja žena, naj bi bil denar in zemlja kjerkoli.“

„O, da bi jaz nikdar ne bil videl Višave!“

„Tako hudo pa zopet ni“, pravi počasi trezni Beligoj. „Zaradi teh žensk, ki jih imaš tam gori, pa res ni treba hoditi na tuje, kamor hodijo ljudje brez doma.“

„O, tak dom! Rajši sem brez doma do konca svojega življenja. Nazaj ne grem več!“

„To si moraš premisliti. Ta sklep si storil v naglici in nepremišljeno.“

„Dobro sem premislil.“

„Premisli pa še to, da Maruša ne bode dolgo, da se stara, da bo tudi njej prej ali slej zazvonilo, in da bosta potem z ženo sama.“

„Pa se premisli, Ivan!“ pravi mati. „Na tuje te ne pustim. Ako le ne moreš prestati na Višavi, pa bodi pri nas. Bodemo že živelj!“

„Ti tudi govoriš tja vendan! Kaj pa bo dom brez gospodarja? Nazaj naj gre! Pa metla ne bodi, da bi delali s teboj, kar bi se jim zljubilo. Le stopi pogumno na noge! Kar je preveč, je preveč. Ti povej, da si sedaj ti sam gospodar, da naj se teta v tvoje stvari ne vtika in ne hujska žene. Ko pridem jaz gori, ji pa jaz povem. Ni vrag, da bi ene stare babe ne ugnali!“

„Pa jaz bom prišla, Ivan. Jaz jej bom nadrobila, da me bo pomnila. Moli naj, moli, príkazen stara, in pokoro naj dela za greh! Kaj misli, da se je bo tudi vrag bal, kakor se je je mož, in kakor se je sedaj ti?“

Ivan se zamisli. Pogum se je vračal. Upanje je vstalo, da se mu vendar še kdaj zjasnijo dnevi. Višava se mu je zopet zadelala lepa.

„Vi mislite, da ne smem z doma?“

Beligoj se razveseli sinove omahljivosti.

„I seveda ne! Tega veselja ne naredi Maruši! Ti pojdi domov, pa pokaži, kaj si, da si ti gospodar! Z ženo pa potrpi, kolikor moreš. Ko stare več ne bo, pa se vrne mir gotovo.“

„Pa precej ne greš. Odpočij se malo doma pri meni! Pozabi nekoliko, kar te je pognalo z doma!“ pogovarja ga mati.

„Bom videl“, reče Ivan in gre vun, da si ogleda izpremembe, ki so se zgodile na Visokem v dolgem času, kar ga ni bilo doma.

Obup in strah sta bežala, in vračal se je pogum v njegovo šibko srce. Okrepčalo ga je spoznanje, da ni tako zapuščen, kakor se mu je zdelo včasih na Višavi, da ga ljubijo stariši, bratje in sestre. Pri tej zavesti je lažje pogrešal ljubezni ženine. Okrepčal se je dušno in telesno, in ko se je poslavljaj,

vračal se je z novim pogumom in trdnimi osnovami za prihodnost.

„Bodi mož!“ dejal mu je oče. Mati pa je vzela blagoslovljene vode in je dejala:

„Moj sin! Ko si šel k poroki, ni bilo nikogar, ki bi te bil pokropil in blagoslovil pot tvojega življenja. Poklekni sedaj! Kakor pogasi voda plamteči ogenj in napoji dežek žejno zemljo, tako naj pogasi ta blagoslovljena voda ogenj domačega prepira in rosi srečo na tvoje zakonsko življenje. Pojdi v miru!“

Ivan je bil ganjen velike ljubezni ter je prisrčno objel mater, očeta, brate in sestre po vrsti. In najstarejša sestra ga je potegnila na stran in mu dala mašno knjižico v roke, rekoč:

„Na, izberi si katerokoli podobico hočeš v spomin!“

Ivan poišče in si izbere podobico, na kateri je bil upodobljen šopek modrih potočnic v ženski roki s podpisom: „Ne zabi me!“

„To-le!“

Sestra zarudi, pa pravi:

„O, le vzemi! Najljubša mi je sicer ta podobica, pa jo le vzemi, ker te imam rada.“

Tako se je vračal Ivan domov potolažen in pomirjen.

Toda lahko je biti pogumen daleč od volčjega brloga. Ko se mu pa človek bliža, upada mu pogum, loteva se ga strah.

Srce je zopet upadalo tudi Ivanu, in nemir se ga je loteval, ko se je bližal Višavi. Treba mu je bilo poguma. Zato zavije zopet v gostilno, da dobi ondi potrebnih močij. Zopet je pil, mnogo pil.

Ko je čutil, da je dovolj srčan, šel je iz gostilne in se zibal na Višavo.

„Jaz njima pokažem! Bosta videli, kdo je gospodar na Višavi!“ — Tako si je delal pogum.

Večerno solnce se je ljubko oziralo na Višavo, a na jugu so se kopičili viharni oblaki; ognjene strele so švigale po njih in zamolkel grom je pretresal gore. Lepa se je zdelala Ivanu v tem hipu Višava, in veselil se je, da zopet pride pod varno streho, predno prihruje nevihta.

„Kje je? Kje pa je? Kam je šel?“ žrnela je Rezika, ko so minevali dnevi, in njega ni bilo.

„Viš! To si ti vzrok, zakaj ga pa nisi strahovala!“ očitala jej je Maruša. „Moj ni nikoli tako naredil.“

„Jej, kaj bode, ako ga več nazaj ne bo? Jazes, kako sem bila neumna, da sem ga tepla!“

Kar vesela je bila Rezika, ko ga je videla zopet prihajati. Šla mu je nasproti.

„Kam si se bil izgubil? Kod si štramal?“

„Kar v miru me pusti, ako ne...“

„I, reva, kaj moreš! Pa jaz ti nečem nič, saj te imam rada. Pa bi bil tisto vino, ki ga imaš ti preveč, meni prinesel.“

„Ali bi tudi ti pila?“

„Kaj misliš, da ga ne znam, kâli? Kam si bil pa šel, da te ni nihče videl?“

Ivan je spoznal, da je žena dobre volje in ji je povedal, da je bil doma.

Rezika je godrnjala, zakaj ji ni povedal, in mu je stregla, kolikor je mogla, in ni poslušala tete, ki se je zlobno posmihavala:

„Lej jo, lej, kako je neumna! Vse bo vanj stlačila! O, nedolžnost, kako mu vse verjame! O, seveda, doma je bil, doma! Pa kje doma? To ga vprašaj! Ne bodi tako neumna in ne verjemi vsega, kar ti natveze!“

Pa Rezika danes ni bila tako poslušna. Žal ji je bilo, ker je bila moža tako oplasila, da si ni upal domov. Zato ni hotela več tvegati in je bila prijazna ž njim, kakor je znala biti najbolj.

„Saj vendar ni tako hudobna“, mrmra Ivan sam pri sebi, ko se spravlja spat.

Navzlic grmenju in viharju je Ivan trdno in sladko zaspal. Truden je bil, pa tudi miren.

Predno pa je šla Rezika spat, pretaknila je mozeve žepe in našla v listnici sestrin spominek. Ogledovala je podobico in brala: „Ne zabi me.“

„Ne zabi me! Ne zabi me!“ prebrala je gotovo desetkrat in se smejala: „O, kako je to lepo!“

Ozre se na spečega moža, in ko se prepriča, da ta ne čuti nič, nese tisto podobico pokazat teti v kamrico.

„Teta, lejte no, kaj ima! Kako je to lepo! Kaj pravite, kje je to dobil?“

„Pokaži! Pokaži!“ pravi Maruša in odloži molek, pa pogleda podobico.

„To je imel on?“ vikne zlobno Maruša, in zmagoslaven zasmeh ji prepreže obraz. „Ha! Kaj je to? Kaj pomeni ta šopek v ženski roki? In kaj je pisano tukaj? To mi preberi!“

„Ne zabi me!“ bere obotavljaje Rezika, ki si ni mogla tolmačiti tetine razburjenosti in togote.

„O—o—o... Ne zabi me! In to se tebi zdi lepo?“

„Kaj ni to lepo?“

„Ha, lepo! Lepo! Ti si neumna! Pogledi! Sem gledil! Ne vidiš ženske roke, ha, ne vidiš? Ali ti še sedaj ne gre v glavo? Kaj bo s teboj, ker ničesar ne razumeš?“

„I, kaj pa je hudega?“

„Jazes! Moj Bog! Žensko roko vidi, pa še vpraša, kaj je hudega. To mu je ona dala! O, sam Bog, da je prišlo meni v roke!“

„Katera mu je dala?“

„Tista, ki jo ima, pa nobena druga!“ Hudobnost je plamtela v Marušinih očeh. „O, jaz bom že izvedela, kakor sem gotovo Maruša. Da imam le to v rokah.“

„Pa to mu moram jaz dejati nazaj.“

„Nikoli! O, jaz znam spraviti! Pa to rečem, tega mora biti pri nas enkrat konec! Ako ti nečeš narediti reda, ga bom pa jaz, kakor sem stara!“

„Teta, zakaj ste pa tako hudi, saj mi ni nič hudega rekel.“

„Da more človek tako otročji biti in nedolžen, kakor si ti! Oči imaš, pa ničesar ne vidiš. A jaz, ki sem že skoraj brljava in gluha, pa vse vidim in vse slišim in vse vem. Rezika, ti si goljufana. Ti misliš, da je Anza tvoj, pa ti se motiš. Sem glej! Ali ne vidiš tukaj ženske roke? — Ha? — In v roki te rožice. In spodaj se bere: „Ne zabi me!“ Pri nji je bil, pri nji! O, sedaj se je pokazalo, da ima res drugo.“

„Drugo, pravite?“

„I, seveda! Usedi se k meni. Jaz ti moram vse povedati, kaj je tvoj mož, kakšen ne-

zvestnež je on, ki ti je prisegel zvestobo do smrti. Ti si ga ljubila, a on te je varal in te še vara! O, ta ženska roka!“

Rezika se usede, pa gleda teto nedolžno pa radovedno.

Maruša ji začne razkrivati ono, kar ji je bila ustvarila njena satanska domišljija, izrodek peklenške ljubosumnosti, ki nikdar ne miruje, dokler bije tisto srce, katero si je osvojila, ki ne miruje tudi potem ne, ko premine žrtev njenih strastij. Maruša je pripovedovala strastno in prepričevalno, kar je omamilo Reziko, da je pazno in s prepričanjem sledila nje pripovedi. Tako je izvedela, da je zakonska nezvestoba Debeloglavom v rodu, da je bil tak rajni njen mož, in da je tudi Ivan tak. Marušina ljubosumnost je omrežila tudi Reziko in prepojila vso njeno dušo in srce. Teti je verjela vse, do pičice, ko ji je ta natančno slikala z nepopisno zlobnostjo, kako jo vara Ivan. Rezikino srce je burno tolklo, tresla se je razburjenosti, ki so jo provzročale naraščajoče strasti.

„Ali vidiš zdaj, kako si ti nesrečna? Oh, tako nesrečna, kakor sem bila jaz, tvoja teta!“

„Kaj naj storim? Teta, povejte mi! Kaj hočem storiti?“

Rezika plane kvišku, v njenih očeh je divjal poguben plamen, in roke so se stiskale v trde pesti.

Maruša se je veselila tega vspeha in ji rekla mirno:

„O, ko bi bila jaz tako močna, kakor si ti!“

„T e d a j g a z a d a v i m!“ vikne Rezika togotno. „Pogine naj! Rajši sem brez moža, kakor da bi živela poleg nezvestega.“

Maruša se prestraši te grozne odločnosti, pa jo pomiri:

„Jaz bi že rekla: le daj ga! Toda to ni kar tako, ljuba moja! Rezika, jaz mislim tako-le: v strah ga primi, tako, da ne bo mogel nikamor več. Ako ni drugače, ga pa otolci, da ne bo mogel z obvezano glavo od hiše.“

„Kar rečete, teta, to storim. Nekaj moram storiti, zakaj srce mi hoče skočiti iz prsij

in pesti morajo udariti, ako ne, zbolim in umrjem. Zdi se mi, da si moram glavo razbiti ob zid, ker mi tako vre po njej. Teta, pomagajte mi!“

„Precej ga primi, da ti odleže, in sama ne znoriš. In sedaj-le tudi tajiti ne more. Ako bo tajil, mu pa jaz pomolím to-le pod nos.“

Rezika zakrili z rokami po zraku in trči s pestmi.

„Še nihče ni bil tako tepen od mene, kakor bo on. Teta, pojdite gledat!“

„Samo ubiti ga ne smeš, potem pa počni, kar hočeš ž njim.“

Pa sta šli v hišo.

Ivan je trdno spal. Rezika obstoji pred posteljo in pogleda gori in doli, kakor bi premišljevala, kaj bi naredila. Pa kmalu se zareži, seže mu z rokami v glavo in ga prime za ušesa in za lase, kolikor je ravno mogla zgrabiti.

„Le dobro ga stresni, da te bo pomnil!“ vikne Maruša.

Ivana je zbolela vsa glava, ko je Rezika skrčila prste. Zatulil je od bolečine, odprl oči, ki so izražale strah in grozo, obup in zmedenost. Takoj ga mine pijanost. Ko spozna zlobno režeči obraz žene, vikne: „Žena!“ — Hoče se vzdigniti, toda ona mu je tiščala glavo v blazine in jo tresla vriščeč:

„Sedaj te imam! O, sedaj mi ne uideš!“

Ivana je obšla grozna misel, da je žena zblaznela in ne ve, kaj počne. Strah ga obide. Spomni se, da se blazni ne zaveda svojega čina. Zbere vse moč, da se je otrese. S prostimi rokami se ji obesi za vrat in tišči njeno glavo k sebi.

„Izpusti Reza! Izpusti!“ vpije moker od strahu.

Ona se je pa napenjala, da bi se otresla tesnega objema.

„Jaz ti pokažem, vlačugar! Ali sem te dobila? Tako, tak si! Za drugimi se vlačiš!“ sika Rezika togotno in vrta z glavo.

„Rezika, pomagaj si!“ osrčuje jo zadaj Maruša.

Ko je čul Ivan njen glas, se mu je takoj zjasnilo.

„Ha! Ali je tako? Prokleti satan!“

Tisti hip hoče Rezika poprijeti z rokami, da bi bolj privila, a Ivan izpusti njen vrat in se upré z vsemi močmi vanjo ter jo odrine toliko, da dobi prostora záse in vstane.

„Kaj mi hočeti?“

„Rezika, nikar ga ne poslušaj, vse ti bo utajil“, oglasi se Maruša.

„Pri kateri ljubici si bil? Precej mi povej!“ zavpije Rezika in razprostre roke. „Jaz te zadavim, ako ne poveš.“

Ivan je poznal njeno moč, ozrl se je po orožju, da bi se branil. Ugleda sekiro, ki je bila naslonjena za vratmi, pahne z vso silo ženo v stran in skoči k sekiri.

„Sedaj pa ti ali jaz“, zagrozi ženi in namahne.

„Rezika, ubil te bó! Beži!“ vikne Maruša in zbeži v vežo. Tudi Rezika prestrašena odskoči.

„O, ti bom že dala“, grozi se med vratmi, a Ivan zapre vrata in jih zapahne.

Roka mu omahne, da pade sekira po tleh, a sam se zgrudi na klop in jekne:

„O, tako življenje! Vsak pes ima boljše kakor jaz.“ Solze se mu vlijó.

Oni dve sta pa vpili zunaj in ga zmerjali. Ko je Ivan nekaj časa poslušal, spozna, kaj je, česa ga dolžiti. Vsa kri mu je šla v glavo, segel je po sekiri, da bi planil za njima. Pa ustraši se samega sebe, prime sekiro in jo zapodi v kot pod posteljo, da bi mu ne napravljala izkušnjav.

„Torej to! Celó to mi podtika?“

Zopet se ga je polastila želja, umakniti se iz tega kraja. Zadnji trenutki so ga dovolj prepričali, da tu nikdar ne bode miru. Nasloni se k mizi, podpre glavo in premišlja; motilo ga ni gromenje, niti vihar, ki je divjal zunaj. Tako je sedel nekaj časa, a naposled dejal sam pri sebi:

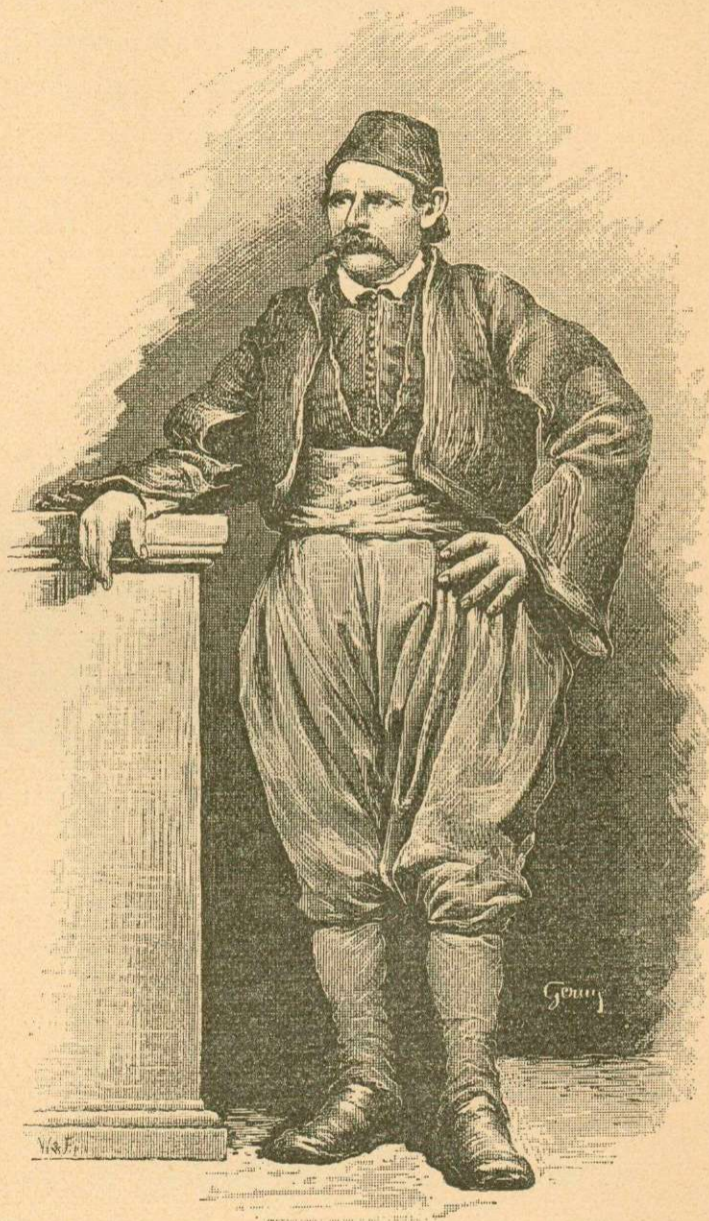
„Umakniti se moram. Tukaj si še nisem v svesti življenja, dokler stara živi. Morda bode potem bolje. Jaz sem bil neumen! O, ko bi bil jaz vzel drugo in šel ž njo takoj s trebihom za kruhom, pa bi mi ne bilo tako hudo, kakor mi je sedaj! O, ljubi stric, ko bi ti vedel!“

„Dom in svet“ 1900, št. 24

Oblekel se je popolnoma in vzel iz omalice denar.

„Dovolj bode; ko pridem tja, bodem že zaslužil.“

Ozre se naokrog, da bi kaj ne pozabil, vzame dežnik iz omare ter posluša. Ko se prepriča, da ni nobene v veži, omoči prst v kropilnik in se prekriža in gre. Na vežnem pragu se obrne in zavpije:

Serajevski kupec.

„Boditi pa sami! Jaz vama odpustim, pa moliti, da vama tudi Bog odpusti, ako se več ne vidimo!“

V čumnati nastane vpitje, a Ivan brž odide v temno viharo in deževno noč.

Ni še bil sto korakov od hiše, ko se posveti na vežnem pragu, in Rezika zakliče:

„Anza! Kam pa greš? Nazaj pojdi, Anza! Jaz ti bodem dala, ako ne bodeš ubogal!“

„Vidiš ga, pa zopet gre za drugo, on, tvoj mož!“

Te Marušine besede so ga še bolj pognale, da je bežal po temi in dežju, kakor pregnanec.

XXVII. »On je prestal.«

Rezika je bila še drugi dan vsa v ognju, tako jo je bila Maruša podkurila. Nekaj časa je mislila, da je šel mož res kam dalje, ko se je tako poslavljaj, pa teta ji je kmalu izbila te misli.

„To je samo tebe slepil, da bi ne vedela, kam je šel. Že sedi kje v kaki gostilni s kakšno babo in se tebi posmehuje, ki si tako neumna. Oh, ne zabi me!“

„Nič več me ne bode vodil za nos“, sklene Rezika.

Komaj se je zdanilo, že se opravi in gre za njim. Besnost jo je podila od gostilne do gostilne, in čim dalje je zaman hodila, tembolj je naraščala njena togota.

„Kje je naš? Ali ste ga videli?“

Pa nihče ni vedel zanj. Gostilničarji so se ji posmehovali, kakor vsaki ženski, ki išče moža, in delali dovtipe.

Spehana se je vrnila Rezika na noč.

„Ali si ga našla?“

„Ah, da bi ga bila, privlekla bi bila živega ali mrtvega! Nikjer ga ni. Izginil je brez sledu.“

„Kdo ve, kje jo ima?“

„Teta, kaj pa, ako je res šel kam daleč, da ga ne bom več videla?“ reče Rezika.

„Tako da bi zapustil ljubico? O, ženo pač, ženo, toda ljubico? — Ej, saj se poznamo! Ne zabi me! Kaj tacega se ne pozabi.“

„Pa kje je vendar ona? To mi povejte! Tja grem, pa zadavim njo in njega.“

„Le potrpi! Vse se bode izvedelo. In potem, Rezika moja, bodeš pa že naredila svoje, jaz ti ne bodem branila.“

„Niste slišali, ko je rekel: jaz vama od-pustim. Gotovo je šel kam daleč.“

„Hinavec je! Le verjemi, da je hotel naju s tem slepiti, in da se zopet vrne, morda že nocoj ali pa malo kasneje.“

Pa ga ni bilo tisto noč, pa ga ni bilo prihodnji dan, niti drugi, tretji.

Ko so se poleggle vzburjene strasti v Rezi-kinem srcu, in je začela premišljevat, gledala je debelo, in vrivalo se ji je vprašanje:

„Kaj pa, ako ga več ne bo?“

To jo je skrbelo, in začela je dvomiti, da bi bil mož res šel za drugo

„Teta, jaz ne verjamem, da bi se pečal z drugimi.“

Maruša je pa sklenila roke, povzdignila oči ter rekla:

„Lepo te prosim, Rezika, ne bodi tako neumna in otročja. Ali te ni dovolj prepričala tista ženska roka na podobici, in tiste sladke besede?“

„Pa je rekel, da je bil doma pri svojih.“

„Ne verjemi mu!“

Začelo je pa tudi Marušo skrbeti, ker ga le ni bilo.

„Le kje jo ima!“ — — —

Nekega dne potem pa privihra na Višavo Kokotova Jera. Sopla je kakor meh, in sline so se ji cedile iz ust.

„Kam se ti pa tako mudi?“ vpraša Maruša, ko vidi, da Jera ne more spraviti besede iz sebe.

Jera pa samo maha z rokami in ječi:

„Jazes! Jazes! Jazes!“

„I, kaj se je pa vendar zgodilo?“ čuditi se obe.

„Oh, meni nič, meni nič, ampak... Rezika, usta mi zamaši, ako nečeš nekaj izvedeti!“

Maruša je slutila nekaj hudega.

Pomenljivo pogleda Jero in ji namigne. Jera je razumela in stopila za njo v čumnato.

„Na! Malo potegni, da prideš k sebi!“ veli Maruša in ji ponudi brinjevca.

„Luk, luk, luk, sedaj bode pa že. Maruša, nikoli se nisem še tako prestrašila.“

„Tako kaj je?“

„Maruša, ušesa si zatisni ali me pa vun vrzi, jaz ti moram povedati, zato sem prišla. Da bi jaz tega ne bila nikdar videla!“

„S katero si ga videla? Kje pije? To mi povej, pa ga potem še enkrat potegni!“

„On se je napil, tako napil, da nikdar več pil ne bode... Utonil je.“

Maruša osupne.

„Naš? Ali je res?“

„Pa meni ne verjameš, meni? Ali sem že kdaj samo mislila zlagati se? To mi povej! Mar ga ne poznam? Komaj dve uri je, odkar so ga potegnili iz vode. Res je nekoliko zabuhel, pa jaz sem ga spoznala. Vaš gospodar je.“

„Jej, taka smrt!“ vzdihne Maruša, in solze ji zaiskré. „Bog mu odpusti!“

„Bog te usliši, Maruša, zakaj v grehah je umrl.“

„Kje je pa utonil?“

„Na Črni vodi pri prvem malinu.“

„Na tisti vodici? Kako je vendar bilo? To mi povej!“

„Kaj vem? Čakaj, vse ti bodem povedala. Lej, vsa sem mokra od strahu, tako sem se prestrašila. Pa nič ne jokaj, Maruša, je že božja volja taka! Čakaj, kako je že bilo! Zjutraj vstanem zgodaj in se odpravim s to-le posodo, zakaj mudilo se mi je za jajci. Komaj sem bila nekaj korakov od hiše, kar mi primaršira naproti črn maček z zavihanim repom, pogleda me srepo, da sem se ga ustrašila in sem odskočila. Takoj sem vedela, da nekaj ni prav. Pa prekrižala sem se in molila, da bi ne bilo izkušnjav. Ker mi je treba dosti jajec, prasnem jo po malnih, da bi prej nabrala. Tako sem šla tudi na Črno vodo. Da bi si bila nogo zvinila prej, predno sem tja prišla! Daj, da se še malo pokrepčam.“

„Ná, le potegni, saj ga imam še!“

„Grem v dolino po tistem gozdu; tu zaslišim žensko petje tam doli ob vodi. Malo sem bila nevoljna, ker sem mislila: mar bi molila, ker tako zijaš, pa bi bilo bolj Bogu k časti. Naenkrat pa, kakor bi odrezal, preneha petje, in grozen krik se razlegne, da mi je kar po kosteh zagomezelo. Gotovo nesreča, mislila sem si in se spomnila tistega mačka. Nato pa vstane klicanje in kričanje vse vprek. Jaz poskočim, in nisem bila še tistega mačka pozabila — gotovo je bil hudoba — pa sem bila pri vodi. Ondi so pa tekali ljudje ob vodi in nekaj lovili. „Kaj pa je? Kaj pa je? Ljudje božji!“ sem brž vprašala.

Malinarica, tista Marijanica, Magdalenina hči, je pa vila roke in jokala. Ko mene zagleda, gre mi naproti in vpije: „Oh, Jera, kakšna nesreča, kakšna nesreča!“ — Jaz sem mislila, da ji je kak pamž utonil, pa sem si mislila: treba ti je tako obupavati, ne bode ti jih zmanjkalo, ne. Tisti hip potegnejo s kopačami človeka iz vode.

„On je! Prav on je!“ zavpije malinarica, ko ga zagleda. Potem pa tudi jaz stopim k njemu, in ko spoznam vašega gospodarja, postanem vsa trda in kmalu bi bila počenila od strahu. Čast sv. Jeri, da nisem izgubila takrat glave. Še enkrat sem ga pogledala, potem sem jo pa pobrala, in udri! na Višavo. Šla sem, kakor bi bilo za menoj gorelo, da sem le prej prišla in vama povedala. O, uboga Rezika, kaj bode sedaj počela! Meni se smili.“

In pri tej priči so tudi Jero premagale solze, da je bridko zajokala.

Med tem so se pa posušile solze Marušine.

„Tako ti praviš, da pri tistem malinu so ga izvlekli, kjer je omožena tista Magdalenina hči?“

„Prav pri tistem in ona ga je precej spoznala.“

„I, kaj bi ga ne, saj sta se imela“, pravi Maruša brezčutno.

„To je bilo takrat.“

„E, kaj takrat, sedaj, sedaj!“

„Kaj poveš!“ začudi se Jera. „Zato je tako obupavala.“

„I, kajpak. Kaj meni mari, ako kakšni drugi ženski dedec utone? Ej, jaz imam dober nos, in moje oči me ne varajo. Da jaz nisem prej zavohala!“

„Ti sumiš?“

„I, kaj bi še sumila! Sedaj je očito, sedaj je dokazano! Kakšni so dandanes ljudje!“

Maruša je sedaj svoji prijateljici vse zaupala, kar je imela na srcu in ji pokazala tudi tisto nesrečno podobico, ki je izdala Ivana in utrdila Marušo v njenih sumnjah.

In tudi Jera je bila prepričana o Ivanovi krivdi. Sklenila je roke, povzdignila oči, ter rekla:

„To je očitna kazen! Bog nas varuj greha!“

„Pa tacega greha!“ dostavi Maruša. „Da sem se jaz v to nesrečno rodovino primožila!“

„Dosti si že pretrpela. Boš pa enkrat za to plačilo prejela. Kaj bo vendar dejala Rezika?“

„Ta je pa še tako nedolžna, da se ji težko kaj dopove. Rezika! Rezika!“

„Kaj ste prinesli?“ vpraša Rezika.

„Otrok moj, ti nesrečni in ljubi otrok moj“, izpregovori Maruša. „Sedaj se je pa izkazalo. Sedaj pa vemo, katero je imel.“

„Ha! Vi veste? Povejte mi, povejte, kje je? Sedaj mi ne uide več!“

„Rezika, ne bode treba!“ Maruša položi roko na njeno ramo. „On je prestal! On je kaznovan.“

„On? Kdo ga je?“

„Sam Bog, ki plačuje hudo in dobro. Tvoj mož je mrtev! Pa nikar ne obupaj!“

„Moj Anza — mrtev!“ vikne Rezika, in strah spači njen obraz. „On, moj mož! To ni res!“

„Jera ga je videla, ona ve!“

„Mrtev! Tudi z mezincem več ne gane“, potrди Jera.

„In kje je? Kje?“

„Na Črni vodi so ga potegnili iz vode. Tak je bil, kakor bi se bil prav hudo napil.“

Rezika si zakrije obraz, vrže se na posteljo in joka.

Stara pa stopi k nji, pocuka jo in reče:

„Ni vreden, da bi potočila za njim solzo. Se nazadnje nam je sramoto naredil. Dekle, poslušaj me.“

„Moj Anza! Moj Anza! Moj ljubi Anza!“

„Nikar se ne končaj zaradi njega! Druzega ni zaslužil!“

„In vi tako pravite? Ali ste vi moja teta? Moj Anza mrtev!“

„Mrtev. Nič več te ne bode varal. Rezika moja, sedaj se je še-le izkazalo, kdo mu je dal tisto podobico. Poznaš li malinarico s Črne vode?“

„Kaj meni mari!“

„Ne? Vidiš, zaradi tiste nas Bog vse kaznuje. Za tisto je pohajal!“

„Ali je pa res? Ha! Ali je res?“

„Res, le poslušaj!“

Maruša sede in pripoveduje o rajnem možu, o Magdaleni in njeni hčeri Marijanici, malinarici na Črni vodi, in mrtvem Ivanu, ki je bil nekoč njen ženin. Ha, kako je kipelo v Maruši, ko se je ponavljalo staro sovraštvo! Srd je bil v njenih očeh, in iz njenih ust so prihajale ženske kletve. In Jera se je režala, pritrjevala ji in pokušala brinjevec.

Sedaj je tudi v Rezikinem srcu vstalo sovraštvo do njega, ki jo je varal; obrisala si je solze in dejala:

„Prav mu je! Zakaj me je varal! Pa tisto njegovo bi pa vendar rada raztrgala!“

„Veš, Rezika, kar vesela bodi; bodevi pa družega dobili“, potolaži jo Maruša

Ljudje so prihajali gledat utopljenca in molit. Marsikomu so igrale solze v očeh, ko je gledal mrtvega moža, in si je mislil, zakaj je moral tako umreti.

„Pa ravno na Črni vodi je našel smrt. Ali se je sam? Ali ga je kdo drugi?“

Tako so se pogovarjali in izpraševali ljudje.

„Ja! Ja! Ravno na Črni vodi! Jaz že vem, kaj ga je tja vleklo“, namigavala je Maruša.

„Kadar je dovolj greha, pa Bog iztegne roko in kaznuje. Meni se ne smili nič.“

Ljudem se je studila trdosrčna ženska, zakaj nihče ni vedel, kaj je v njenem srcu. In taka je bila tudi Rezika.

„Kako je pa debel“, je dejala, ko ga je gledala.

In ko ji je pokazala teta objokano malinarico, stresla se je Rezika, stisnila pesti in rekla:

„Teta, ali jo hočem?“

„Nikar, kaj bi ti dejali?“

„Zakaj pa joka, zakaj?“

„Že ona ve. Ali več ne veš? „Ne zabi me!“ Vidiš, tudi ona ga ne more pozabiti.“

Na Visoko je prinesel nesrečno novico hlapec Jurij.

„Kdo bode pa živino pasel?“ zarežala je Maruša, ko je povedal, da gre.

„Meni nič mari! Ti stara, meni se zdi, da ti je več za živino, kakor pa za gospodarja. Menda si ga ti pogubila!“

Pa Jurij je slabo naletel. Maruša ga je oštela kakor nadležnega cigana; pa za to se ni zmenil in je šel.

To je bilo joka na Visokem! Odpravili so se takoj zdomi, da vidijo nesrečnega sina, predno ga zagrebejo.

„Moj sin! Moj ljubi sin!“ zajokala je mati, ko ga je videla na tistem golem odru v mrtvašnici.

Oče se je naslonil na zid. Zamolkli vzdihli so se mu utrgavali, in solze so kapale na tla.

Jokali so bratje in sestre, in vsak, kdor jih je videl.

Potem so šli na Črno vodo, kjer se je bil sin ponesrečil.

Malinar jih je povabil v hišo in jim pripovedoval:

„Bilo je v tisti grozni noči. Vihar je divjal, grom bobnel, in dež lil, kakor bi se bile odprle vse zatvornice. Naša tako mirna voda je naraščala od ure do ure. Začela je hrumeti črez jez, zapreti sem moral vse kamne in ustaviti delo, pa sem umikal žito in moko, zakaj voda je prestopila bregove, valila se široko po dolini in zalivala vse, pa sem se bal, da tudi malina ne zalije. Umaknili smo se v hišo in s strahom pričakovali, kaj bode.

— Gorje mu, kogar je zalotilo zunaj — rekla je ona in pristavila: — Molímo! Molímo! —

Vseh nas je bilo groza, pa smo v strahu molili.

Polnoči je že davno odbilo, ko nekdo potrka na vrata, da smo se vsi prestrašili.

„Kdo je zunaj v tej noči? Odpri brž revežu“, veli žena.

Vzamem luč, da posvetim v vežo ter odprem vrata. V vežo stopi ves premočen, blaten in upehan človek. Jaz ga nisem takoj spoznal.

„Prijatelj, kam pa v tej grozni noči? Odkodi?“

Posvetil sem mu v obraz. Ko sem videl, kako je blede, kako prepaden, kako ima zmešane oči, sem se ga kar prestrašil, a

zdelo se mi je, da ga poznam, samo brž se nisem mogel spomniti, kje sem ga videl.

„Stopi v hišo!“ velim mu.

Toda on se žalostno nasmeje in reče:

„Ali smem? Ali me ne poznaš? Kaj bode rekla tvoja žena?“

Jaz se temu čudim, a tisti hip pride ona v vežo in krikne:

„Res je! Ivan je! Spoznala sem ga na glasu.“

In ko vidi tako prepadenega, vpraša ga sočutno: „Kaj pa ti je?“

On je pogledal mene, kakor bi se hotel o nečem prepričati, in potem izpregovoril:

„Marijanica! Glej me, na poti v Ameriko. Kaj bi vama pravil, zakaj; morda bi mi to celo privoščila. Dovolj je, ako veš, da ne morem več prebivati na Višavi pri svoji ženi. Kaznovan sem dovolj, tebi se godi pa dobro, kakor vidim. Morda se bode tudi meni kdaj bolje. Ko bi le te Maruše ne bilo na Višavi! Pred to bežim na tuje. Ko sem zapuščal dom, nisem mogel iti, da ne bi videl tebe, Marijanica. Vest mi pravi, de sem tvoj dolžnik, ker nisem ravnal pošteno. Lahko si nevoljna name, lahko me preklinjaš, vendar te prosim odpuščanja, da me vsaj zaradi tebe ne bo vest pekla. Odpusti mi!“

Jaz sem videl, kako so igrale solze v očeh moje žene. Smilil se ji je. Pogledala me je in rekla:

„Jaz sem ti že davno odpustila. Moža sem dobila in sem samo želela, da bi bil tudi ti tako srečen, kakor sem jaz.“

„Bog ti povrni, Marijanica! Mirnejši bodem na tujem, ko bodem vedel, da v tvojem srcu ni nevolje. Bog vaju obvaruj! Ostanita srečna!“

Branila sva mu izpod strehe, toda ni se dal ustaviti in je šel v grozno noč.

O, ko bi bila midva vedela, da bode potem tako!

Deroče vode so se valile po dolini in preplavljale tudi cesto; tema je bila pa taka, da se ni videlo tako daleč, kakor se seže z roko.

Pa ga ni bilo ustaviti. Žena si je obrišala solze ter rekla:

„Moliva mu za srečno pot! Meni se smili!“

Molila sva, in potem je povedala, kako sta se nekdanj rada imela.

Ko se je zdanilo in prevedrilo, videli smo, koliko je naredila voda škode. Trgala je zemljo, podkopavala drevesa in razorala pota.

„Bog ve, kako je hodil?“ To nama je bilo večkrat v mislih.

Črez štiri ali pet dnij potem pa gre ona prat plenice. Jaz sem se ji smejal, ko sem slišal njeno petje. Odkar je mati, je vedno vesela. Kar naenkrat pa krikne, da smo bili vsi po koncu in smo planili gledat, kaj je.

Tresla se je groze, ko je pripovedovala:

„Jaz perem, perem in izpiram, kar naenkrat se mi je zdelo, da je nekdo pokazal roko iz vode. Prestrašila sem se tega, pa sem mislila, da je samo prevara. Ko sem pa še nekaj časa zmajevala perilo, skali se voda, in človeška glava se prikaže.“ Ona ga spozna.

„To je Ivan z Višave!“ krikne ona.

Jaz pa sem se spomnil one grozne noči, in zdelo se mi je mogoče. Potem smo brodili po vodi in smo res izvlekli mrtveca. Gotovo je izgrešil v temi pot in zašel v vodo!“

„O, moj nesrečni sin! O, moj ljubi Ivan!“ vikala je mati in jokala.

„Tega je ona kriva! Samo ona! Prokleta Maruša!“ dejal je Beligoj in ji zažugal.

To rekši se zahvalijo Beligojevi in gredó na Višavo.

Prepričani so bili vsi, da ga je pogubila Maruša.

„O, da sem bil jaz tako slep, tako neumen! O, da sem se udal tej Maruši! Zakaj sem nagovarjal sina, da je vzel to zmenè“, tarnal je oče in jokal spotoma.

Žena ga je tolažila, češ, da je bilo tako namenjeno.

Ko se srečajo na Višavi v hiši, in je videl Beligoj, da se dela Maruša prisiljeno žalostno, vzkripelo je vse po njem:

„Hinavka grda! Ti si ga pogubila!“

Maruša poskoči togotna:

„Kaj praviš? Jaz sem ga pogubila?“

„Ti, samo ti, pa nihče drugi! Zaradi tebe je hotel po svetu!“

Zlobno se zabliskajo oči Maruši in reče:

„O, jaz sem kriva, seveda! Jaz, ki sem skrbela za njegovo poštenje in dobro ime hiše, sem kriva njegove smrti, toda on, ki se je pečal z drugimi ženskami in se je na takem potu pogubil — gotovo je bila kazen božja — on je nedolžen kot angelček.“

„Ti lažeš! Ivan je bil pošten!“ vikne Beligojka razjarjena.

„Kajpak hočeš reči! Ti si njegova mati in ga moraš zagovarjati. Toda jaz, ki mi podtikate krivdo njegove smrti, moram se braniti in povedati resnico: Ona mlinarica na Črni vodi, kjer je utonil, je bila njegova ljubica.“

„Nekdaj pač, toda sedaj je bil mož, in to, kar mu podtikaš, je samo peklenska laž!“ zavrne Beligoj.

„Res je, res, kaj se jezite?“ oglasi se Rezika. „Ker je bil tak, zato mi ni nič hudo za njim.“

„Pa si ti njegova žena?“ očita ji mati.

„Ona je, pa on ni bil mož. On je imel druge O, nama ne boste podtikali njegove nesrečne smrti! Sam si je kriv, in pa tista, ki ga je vabila k sebi. Mislite, da ne moremo dokazati, da je imel druge?“

„Ti kaj veš? Ti?“

Maruša gre v čumnato, a oče in mati se pogledata nekoliko osupnjena.

Maruša prinese podobico. Zmagovalen nasmeh je igral na njenem obrazu.

„Vidite, to-le je imel od nje. In, ako se nimata dva rada, se kaj tacega ne dá. Hej, ali jaz lažem?“

Oče in mati ne vesta, kaj bi na to odgovorila.

Ko pa ugleda sestra podobico, krikne:

„To podobico sem mu jaz dala.“

Oba jo pogledata.

„Zadnjič sem mu jo dala v spomin.“

Vsi se pogledajo. Različne misli so jih naudajale.

Rezika se obrne k Maruši pa reče:

„Vidite, saj sem vam pravila, da je bil doma pri svojih, pa mi niste verjeli.“

Te besede so spravile Marušo v zadrego, pa samo za hip.

„Pa jim ti verjameš? Ali ne verjameš več svojim očem, he?“

„Hudoba!“ zakriči Beligoj. „Ti si morilka mojega sina.“

„Kaj praviš?“ zavrišči Maruša togotno. Beligoj se pa obrne k Reziki in ji reče:

„Glej jo, ta ti je umorila moža!“

Rezika je gledala neumno sedaj Marušo, sedaj Beligoja.

„Sodniku na zemlji si ušla, toda enkrat prideš pred Tistega, ki pozna vso tvojo zlobnost. Tistemu ne uideš!“

Tako zažuga Beligoj Maruši in se obrne rekoč: „Pojdimo odtod!“

Mestne slike.

(Spisal *Ivan Marin.*)

VIII.

To je drdranje in vrišč in hrušč na veliki cesti! Tu podi izvošček svojega konjiča, ki se je toliko oživil, da se celo kvišku vzpenja in drži svojo staro glavo po koncu — ter vpije venomer svoj enolični „hép, hép!“ — Poleg njega par velikanskih „pincgavskih“ konj; težak voz, ki škriplje pod ogromno težo. Nasproti pride voz s premogom v vrečah; na njem sedi obraščen mož divjega pogleda. Voz se ustavi pred hišo, kosmatinec zleze z vreč in jame tuliti v hišni veži z ogromnim basom: „Štajnko-o-o-oln! Kuharice, gospodične, štajnko-o-oln!“ — Mimo zdriči elegantna kočija z dvojico krasnih, v srebrni opravi svetečih se konj in z napihnjnim, strogim, obritim kočijažem (ki so menda po celem svetu enaki) na kozlu. Vmes pa glasno govorjenje ljudij, stokanje obloženih postreščkov, sopihanje umazanih hlapcev, ki vlečejo težke vozičke s sodovi.

Iz dvorišča deželne bolnice zavije na cesto majhen sprevod.

Naprej korači droben možiček gladko obritega, naivnega obraza in neumno se smejočih očij. Oblečen je v obdrgnjeno suktno in ne ravno nove hlače; obut v spredaj ploščate čevlje z visokimi petami. V rokah tišči križ z lesenim Bogom.

Za njim stopa star duhovnik v črnem talarju in belem roketu. Izpod bireta ne gleda

noben las — mož je popolnoma plešast. Obraz z očali je nabran v častitljive gube, iz njega sije usmiljenost in zlata duša. Melanholične oči, katere povzdigne zdaj pa zdaj iznad črne knjižice, prodró ti v srce, ob njih pogledu te prevzame neki čuden čut. Nehote se ti zdi, da te vprašujejo: „Priatelj, kaj pa s teboj? Pazi, pazi!“

Za duhovnikom stopajo v koraku štirje možje, ogrnjeni s črnimi, od voska pokapanimi plašči. Na obrazu vseh je razlita resnoba, katere so se pač privadili pri svojem poslu. Na ramah nesó na črnih nošalih krsto, pregrnjeno tudi s črno, pokapano plahto, obrobljeno s srebrnimi nitmi. — Krsta je namreč lesena, zbita iz neogljajenih desk in nepobarvana — saj za zemljo je vse dobro! — in zato je pokrita s prtom. Na krsti stoji z jermenom pritrjen lesen križ, ki je tudi že precej obrabljen.

Za krsto pa stopa v črni ruti borno oblečena žena srednje starosti in si tišči obraz v belo ruto; izmed prstov kane zdaj pa zdaj kaplja na blatna tla... Za roko vodi majhno dekletce tudi v črni rutici z bledim, žalobnim obrazkom. Iz prsij žene izvije se včasih bolesten, dolg vzdih, kakoršen prihaja le iz skrajno stiskanega, nesrečnega srca.

Tej dvojici sledi stara ženica, grozno plačoč in vzdihujoč nepretrgoma:

„Moj Janče, mo-o-oj Jan-če!“ Poleg nje moli glasno še starejša ženica rožni venec,

prebiraje v rokah debele, lesene jagode molka in vpletaje „za verne duše“ in „za rajnega“.

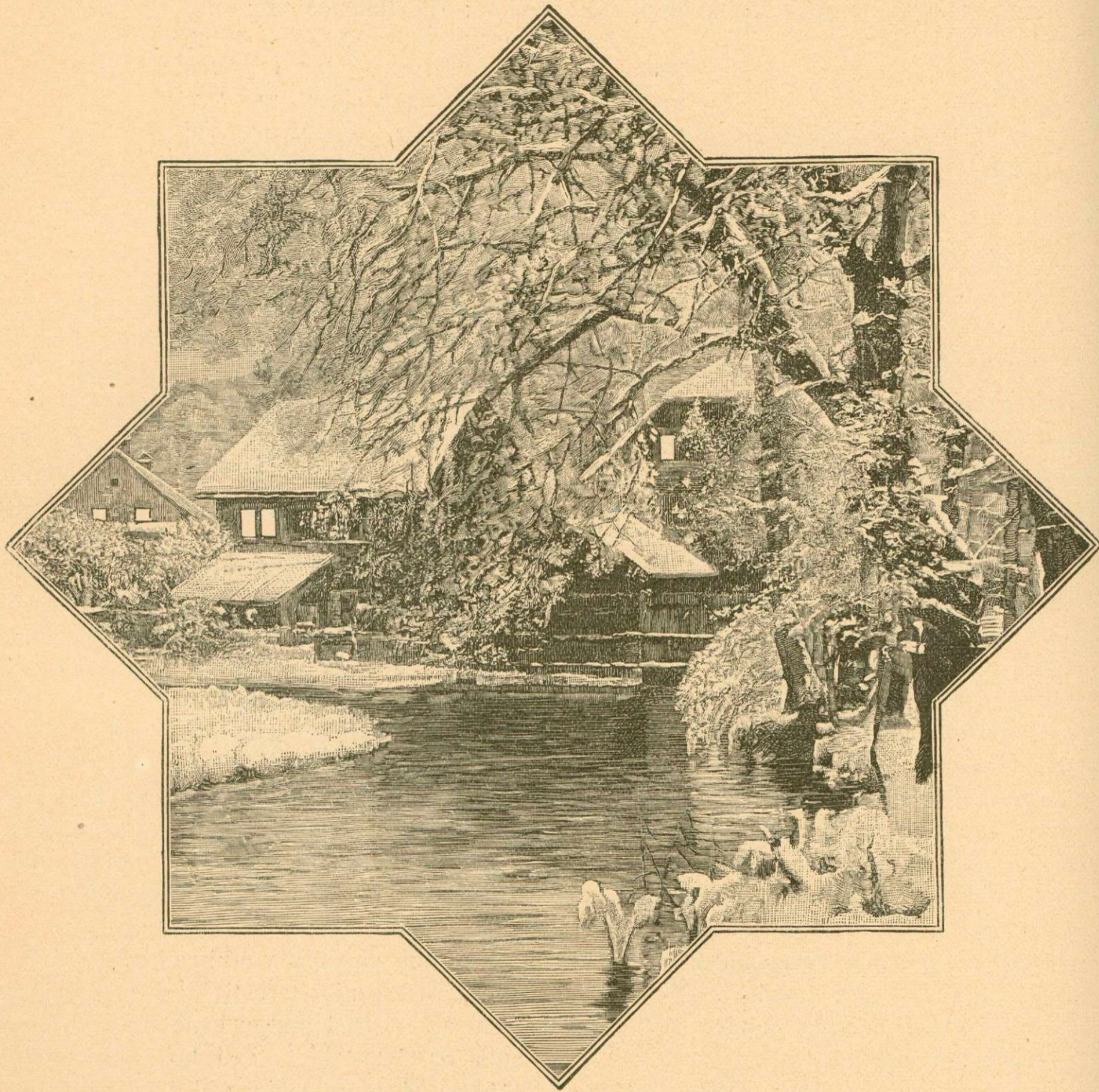
Drugega človeka ni pri sprevodu.

Ko stopi zadnja dvojica čez prag, zapre za njo vratar visoka vrata in jih rožljaje zaklene.

„De profundis clamavi ad te, Domine
— — — Requiem aeternam dona ei, Domine!“ — — —

Mimo pa drčé kočije, stopa gospoda.
Siromakova zadnja pot . . .

Zdajci zabučí veliki zvon. Izza vogla ceste zavije drug sprevod. Pred njim vpije mestni

Božična pokrajina.

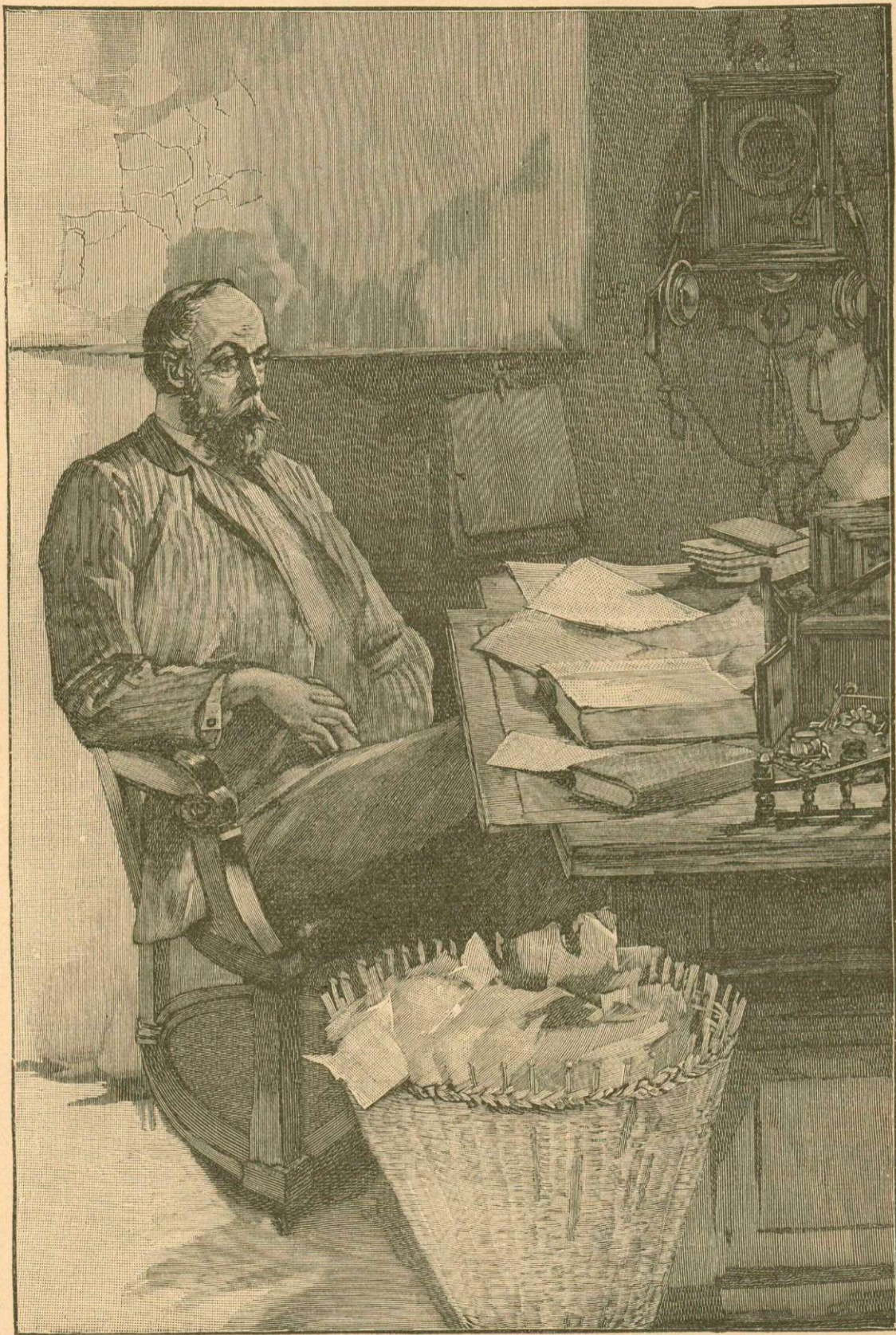
Sprevod je na cesti, kjer je vrišč in hrušč — — —

Hitro se pomika ob zidu proti pokopališču. Noben zvon ne zvoni, le stari duhovnik moli poluglasno iz črne knjižice:

stražnik in maha voznikom, naj obstanejo in se umaknejo. Ljudstvo postaja in se obrača na sredo ceste, tako da sta kmalu oba pristranska tlaka polna gledavcev. Veže hiš se polnijo, okna se odpirajo.

Zdaj prikoraka počasi črno opravljen mož z oglatim pokrivalom, obrobljenim s srebrnimi trakovi, na ramenih so velike srebrne porte. Črez život ima od ene rame do druge

straneh pa dva slična moža, držeč v rokah konec črnega pajčolana, ki je pritrjen na vrhu križa. Za temi se vrsté istotako opravljeni nositelji dragocenih, dehtečih vencev s črnimi

Uredniške skrbi.

pazduhe črn pajčolan. V roki, katera tiči v snežnobeli rokavici, drži po strani debelo gorečo svečo. Za njim stopa istotako napravljen mož z velikim črnim križem, njemu ob

trakovi in zlatimi napisi. Za tem se pelje počasi črna kočija, na katere visokem kozlu sedi kočijaž z na stran obrnjenim, čudnim pokrivalom, ves črn, in bele rokavice na

rokah. Crna konja stopata korakoma. Kočija vozi duhovščino.

Za kočijo vlečejo štirje krasni vranči mrtvaški voz. Prešerno stresajo visoko, črno perje na glavi. Voz je ves črn, le umetno izrezani kerubi, na katerih sloni umetna streha s bliščečim križem na vrhu, so pozlačeni. Vse strani voza so zakrite z venci, v katerih je povitih vse polno kamelij in vrtnic, dasi je prosinec —; skozi cvetje pa se blešči srebrna krsta z zlatim križem. Počasi vlečejo iskri vranči — — —

Za mrtvaškim vozom stopa od temena do petá črno opravljena dama; obraz je skrit za gostim, črnim pajčolanom, in nežna ročica v črnih rokavicah tišči belo ruto pred obraz. Naslonjena je na blestečega, mladega častnika, ki ima na rokavu črn, žaljen trak in gleda nepremično pred-se. Za njima stopajo

črne dame in gospodje v visokih klobukih Vse je zatopljeno v molk. Za gospodi gredó častniki, med njimi general v rudeče-progastih hlačah, strogega pogleda. Živo se pomenkujejo. Nato vidiš zopet dame, ki so ali v živahne pogovore vtopljene ali pa se ogledavajo po gledavcih. Pogovor se suče okoli obleke in šivilj, okrog plesnih venčkov in gledališča. Gospodje pa, ki še sledé, govore o podraženju sladkorja, o licitacijah, o politiki in novih projektih — — državnih, deželnih in mestnih.

Vrsta pogrebcev je zelo dolga. Zadnji so berači in beračice, ki molijo glasno za dušo pokojnega, v nadeji, da se jim razdeli na pokopališču bogata miloščina.

„Koga peljajo?“ vpraša star gospod postrežčka na voglu.

„Dvornega svetnika N.“

Ob spominih . . .

Emeriki.

Zaprta cerkvica je tiha,
in beli samostan zaprt,
večerna sapica le diha
čez mirni samostanski vrt.

Pozdrave neme mi prinaša,
pozdrave iz mladostnih let,
spomin se v duši mi oglašá —
spomin predrag, spomin presvet.

Nosíla v prsij ozki ječi
nekdaj sem tihi samostan,
nosíla v duši hrepeneči
ljubezen živo noč in dan . . .

A zdaj srce to hrepeneče
zaklepa vase celi svet —
in ni je več mladostne sreče,
in pokoj duše — mi je vzet . . .

Ljudmila.

Moja sreča.

Koprneče hrepenenje
je po duši moji plalo,
za nebeško, mlado srečo
v svet, v življenje me je gnalo.

Toda, svet, življenje tvoje
in pa svetna, mlada sreča,
to nasprotje, to nasprotje:
svet — in cvetna mlada sreča! . . .

Vendar si srcé jo našlo,
ki po nji si koprnelo:
srečo mlado, rajskozórno
poljublja si objelo . . .

Ne, kjer iščejo jo drugi,
sredi svetnega valovja —
v veri, v delu si jo našlo
in v ljubezni do domovja!

Leo Levič.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Konec.)

K o m u n a. Ko je Napoleon III. zasedel francoski prestol, je napovedoval med drugim tudi, da bo uničil vse komuniško gibanje v svojem kraljestvu. Res je dosegel, da se za njegovega vladanja na zunaj komunizem ni kaj kazal. Na skrivaj se je pa vedno širil in sicer v svoji najsilovitejši obliki. Blanquijeva revolucijska načela so vodila mnogobrojne tajne zveze, v katerih so se člani pripravljali naravnost za revolucijo. Pri ustanovitvi internacionalne delavske zveze imajo francoski komunisti mnogo zaslug. L. 1862. so se o priliki londonske razstave seznanili z angleškimi, belgijskimi in nemškimi somišljeniki, in že tedaj se je pričela med njimi duševna zveza. Poljska vstaja l. 1863. je vzburla ves demokratski svet; ob poljskem shodu v Londonu tistega leta so bili navzoči tudi francoski socijalisti. Takrat so se že dogovorili, naj se osnuje čim najpreje mednarodna delavska zveza, ki je res oživila dné 28. kimavca 1864. Internacionala je imela na Francoskem mnogo članov, največ seveda v Parizu. Moč komuniških in socijalskih idej se je pa najbolj pokazala l. 1871. po nesrečni vojski z Nemci, ob času, ko je zavladata v Parizu komuna.

Komuna prav za prav pomeni neko politiško obliko, po kateri naj bi se preosnovala vsa Francoska, in za njo cela Evropa. Bistvo te politiške oblike je to-le: Vsak komunalni organizem, t. j. vsaka občina, mestna ali kmečka, ali da rečemo njeno navadno ime: **v s a k a k o m u n a** bodi samostojna; stvari, ki so ji skupne z drugimi občinami, upravlja po poslancih, ki jih voli v okrajni zastop. Ti zastopi pa volijo poslance v narodno skupščino v Parizu. Volilna pravica v občine je splošna, enaka, direktna in tajna. Poslanci se morajo ravnati po ukazih svojih volivcev; če se ne ravnajo po njih,

jih ti lahko odstavijo. Mandat, ki ga izvršujejo, je torej imperativen, v popolnem nasprotju z značajem, ki ga ima mandat v takoimenovanih ustavnih državah. V teh je v ustavi določeno, da ne morejo volivci za časa mandata odstavljati poslancev, marveč da so ti popolnoma svobodni in le v toliko odvisni od svojih volivcev, da jih ti lahko iznova volijo ali pa ne.

Komuna ne pozna takozvane osrednje vlade. Namesto nje so uradniki, ki izvršujejo nujne osrednje posle. Vsa moč je pa v rokah imenovanih zborov, oziroma njihovih volivcev. Kakor smo videli, je volitev v posamezne občinske odbore neposredna, v okrajne zборе in v narodno skupščino pa posredna.

Po ti obliki naj bi se na novo organizovala cela država. Njen namen je osvobodjenje delavskih slojev. Ti bi po splošni volilni pravici dobili politiško moč v roke. Država bi prenehala biti slojna država. Vlade v sedanjem smislu bi ne bilo; upravo bi namreč imelo ljudstvo v svojih rokah po uradnikih, ki bi jih po svojih zastopih samo nastavljalo. Po ti poti bi se tudi dali izpremeniti gospodarski temelji cele družbe; iz kapitalističnega proizvodjanja bi nastalo komuniško, in vzor vsega socijalskega in komuniškega gibanja bi se dosegel.

Po teh idejah se je osnoval l. 1871. v nasprotju s tedanjo vlado pariški občinski odbor. Že ob svojem nastopu je nameraval razširiti svojo politiško obliko po celi Francoski. Njegova vodilna misel je bistveno komuniška; da se je vsaj za nekaj časa dala izvršiti, temu so pomagale tedanje zmedene razmere, nered vsled nesrečne vojske. Delavskim slojem so se bili pridružili tudi mali in srednji meščani. Dne 17. sušca 1871. je došel Viljem I. kot nemški cesar v Berlin. Dne 18. sušca je pa osrednji odbor republikanske zveze, kjer se je rodila ideja komune,

zasedel pariško mestno hišo in se uprl v Versaillesu zborujoči narodni skupščini in njeni vladi. Dne 26. sušca in 16. mal. travna so volili mestni odbor z opisanim komuniškim programom. Med 79 člani je bilo 19 izrečnih pristašev internacionalne delavske zveze. Odbor je šel brž na delo. Da bi si ohranil naklonjenost delavskih slojev, je izdal odlok, da se zastala stanarina ne sme iztirjavati, in podaljšal je obroke zapalnih menic. Poleg tega je sklenil, da se prepuste delavnice in tvornice, ki so jih ob vojnem času lastniki ostavili, delavskim zadrugam za malo odkupnino, ki jo ima določati posebno razsodišče, kateremu se mora ukloniti prejšnji lastnik.

Nezakonskim otrokom so se dale enake pravice z zakonskimi. Odbor je dal tudi brž podreti vendomski steber. Socijalski značaj njegov je že s temi dejstvi dokazan.

Odborova najtežavnejša naloga je pa bila pogajati se z narodno skupščino in z vlado. V odboru in med ljudstvom so dobili vso moč v roke najradikalnejši, po krvi drhteči možje. Grozno gospodarstvo se je pričelo. Kdor se ni brezpogojno udal, so ga umorili. Pariz je postal prava jama razbojnikov. V teh razmerah ni bilo mogoče misliti na kako spravo z vlado. Narodna skupščina je sklenila, da z orožjem zatara komuno. Nastala je divja meščanska vojska. Odbor si je hotel pomagati s tem, da je več odličnih pariških meščanov, med njimi nadškofa *Darboy*, zaprl in zažugal vladi, da jih pomori, če ne odneha. Krvava žaloigra se je nadaljevala. Vladna armada je pridrla v mesto in si ga je po osemdnevnem vročem boju osvojila (dne 21.—28. vel. travna). Komuna je med tem res izpolnila svojo divjo grožnjo. Nedolžne jetnike z blagim nadškofom na čelu je dala kot pse postreliti. — To je le še povečalo srditost vladnih vojakov. Ko so zmagali, se je pričelo v resnici neusmiljeno preganjanje vseh komunardov, ki se ne da opravičiti, pač pa razlagati. Na tisoče so jih pomorili vojaki brez vsake preiskave; na tisoče jih je obsodilo vojno sodišče v smrt in pregnanstvo. Do l. 1874. so trajale preiskave.

Komuna je imela torej po kratkem razdivjanem življenju skrajno žalosten konec.

Socijalisti so se vsled neugodnih vspehov hoteli otresti očitanja, da je bila komuna sad njihovega dela. Zveza med njo in med vsem socijalskim gibanjem je pa preočita, da bi se dala zakriti. Omenili smo že, da je bilo v komuninem odboru 19 izrazitih pristašev Marxove internacionale. Imenujmo nekatere: *M. E. Vaillant*, roj. dne 26. prosenca 1840. v Vierzonu, je pristopil že kot dijak k internacionali. V komuni je zastopal najradikalnejše stališče; kazni je ušel v London, kjer je bil že l. 1871. izvoljen v glavni odbor mednarodne zveze. Ko so l. 1880. pomilostili vse, ki so bili obsojeni zavoljo komune, se je vrnil v Pariz, kjer je vodil Marxovemu socijalizmu vdane delavce. Izdajal je v tem smislu dnevnik z naslovom *Homme libre* (Svobodni človek). — *B. Malon*, roj. 1841. je bil navaden delavec. L. 1868. je vstopil v internacionalo. Napoleon je preganjal njene pristaše. Malon je bil za to dvakrat obsojen v zapor. Ko je padla komuna, je ubežal v Švico, kjer je izdajal časopis „*La Revanche*“ (Maščevanje) in se popolnoma zvezal z Bakuninom. Zagovarjal je vedno najhujšo taktiko in pobijal zmernejše socijaliste. Umril je l. 1893. — *Evgen Varlin*, roj. l. 1839., knjigovez, se je že iz mlada navzel socijalskih nauk. Za internacionalo je bil najživahnejši agitator. Kot član komune se je udeleževal strastveno njenih bojev proti vladni vojski; padel je v upor.

Ti možje, katerim bi pridali lahko še mnogo drugih, pričajo, kako je bila internacionala zvezana s komuno. Za to dejstvo imamo pa še drugih dokazov: Lassallovci in Eisenachovci na Nemškem, ki so si bili kruto v laseh, so si podali ob času, ko se je pričela komuna, roke in so jo z vsemi silami podpirali. Sklicavali so shode, na katerih so navduševali ljudstvo zanjo. Taki shodi so bili: v Berlinu, Hamburgu, Bremnu, Hanovru, Elberfeldu, Draždanah, Lipskem in Šemnici. Socijalno-demokraški listi so naravnost hvalili vse silovitosti, ki so se tedaj godile v Parizu.

„Volksstaat“ pravi n. pr.: „Slabost komune ni njena nečlovečnost, marveč njen strah pred odločnimi sredstvi.“ To se je upalo pisati, ko je vendar cela Evropa vedela, koliko nedolžne krvi so prelili divje razkačeni komunardi. V nemškem državnem zboru je Bebel takrat izpregovoril te-le besede: „Bodite trdno prepričani: ves evropski proletarijat, in vse, kar še res čuti za svobodo in nezavisnost, gleda v Pariz. In če je Pariz sedaj potlačen: da je pariški boj le majhna bitka na straži, da nas glavna stvar v Evropi še čaka in da se odzove, predno mine nekaj desetletij, bojni klic pariškega proletarijata: boj palačam, mir kočam, smrt revščini in lenobi — kot bojni klic vsega evropskega proletarijata.“ Zanimivo je, da je Bismarck izprva tudi nekako odobravaval komuno, češ da je v nji opravičeno jedro: teženje po občinski avtonomiji. Po Beblovem govoru je pa priznal, da se mu je še-le sedaj prižgala „luč“, kako škodljiva in nevarna je

socijalna demokracija, kako vseobča revolucija je v njeni smeri.

Najboljši dokaz, da je komuna delo internacionalne, so nam pa njene ideje in njene izjave. Komaj se je rodila, jo je internacionalna pozdravila z navdušenim pismom in jo poleg tega tudi krepko dejanski podpirala. Po nesrečnem koncu je pa v posebnem oklicu „o meščanski vojski na Francoskem“ zapisala tudi te-le besede: Pariz delavcev s svojo komuno se bo na veke slavil kot slavni sel nove družbe. Njegovi mučenci so pokopani v velikem srcu delavskega sloja. Njegove uničevavce je zgodovina že sedaj nasadila na tisti sramotni kol, s katerega jih ne morejo rešiti vse molitve njihovih popov.“

Ta spis je po duhu in besedah Marxov, ki je s posebno vnemo hvalil vse francoske revolucije in pričetek evropske socijalne revolucije priznačil Francozom, rekoč: „Klic galskega petelina bo signal, da je napočila socijalna revolucija.“

Zemlja in zvezda Mart.

(Spisal dr. Simon Šubic, c. kr. vseučilišni profesor.)

(Konec.)

C. Flamarion presoja Martove prikazni po tem, kar je opazil na zemlji. „Nekega poletnega dne“, tako pripoveduje, „sem bil v zrakoplovu kakih 2400 m visoko nad reko Renom, ko je ravno vzhajalo solnce. Reka Ren se nam je zdela kot tanka svetla nitka, ki se vleče skozi ravan. Temu prizoru popolnoma enako sliko sem opazoval in ogledoval iz zrakoplova nad rekama Seine in Loire. Zdelo semi je, da je vsa dolina struga reke, in ko bi stal ogledovavec še višje nad njo, mislil bi, da je vsa dolina reka. Če pomislimo, da smo na milijone kilometrov daleč od Martovih dolin, pa razumemo, da se nam njegove doline s svojimi strugami vred vidijo kot vodotoki ali potoki. Dasi so doline na Martu v zvezi z njegovimi vodami,

vendar je skoro gotovo, da ne vidimo po njihovih strugah tekočih vodá, temuč travnike in z vsakovrstnim rastlinstvom obraščene zelene doline ob rekah. Torej tiste široke planjave, ki se doslej imenujejo morja, morda niso morja, temuč „prerije“ ali razprostrte pašnje, velikanski travniki in gozdi, katere prodirajo prekopi-vodotoki ter jih preskrbujejo s potrebno vlago.

Torej bi črne črte ne bile nič drugega nego široko zaraščene doline ob gigantskih vodotokih in prelivih. Imeli bi torej dve vrsti prelivov: zraven velikanskih prekopov, po katerih so napeljane ledene vodé tečajnih pokrajin v daljne dežele, so tudi manjši in krajši vodovodi, ki razdeljujejo mogočne pritoke na vse strani. Taki stranski

vodovodi, vpleteni med poglavitne prelive, so kakor umetna mreža, ki preprega z vodotoki Martovo površje, podobno kakor se voda Nilove povodnji razliva po umetnih jarkih v Egiptu.

Tako umetne se zde te mreže in izpreminjevanje barv zelenkastih pasov in oaz se vjema tako lepo z letnimi časi, da se nam skoro nehoté usiljuje predrzno domnevanje, da so popisani pasovi u m e t n o narejeni. Zdi se, da prebivajo umna bitja na Martu, ki umetno napeljujejo vodo po planetu, ker tam nikdar ne dežuje.

Če bi pa imeli odgovoriti na vprašanje, ali so Martova umna bitja človeku na zemlji enaka, bi mu jaz odgovoril“, pravi C. Flammarion, „da ne! Človeška narava je namreč prikladna raznim zemskim uplivom. Vsak organizem je odvisen od zračnega pritiska, od gravitacije, od vlage, toplote in svetlobe. Ker sta zračni tlak in gravitacija na Martovem svetu precej manjša nego na zemlji, je njiju vpliv na razvoj organizma gotovo ves drugačen. „Marčani“ torej ne morejo imeti človeške postave. Če so umna bitja na Martu, morajo biti rahlejega telesa, lažja in večja — morda tudi čisto drugačne podobe.

Odkar so zvezdoznanci premerili in z računi pretehtali sosedne zvezde, odkar je Newton dokazal, da so vsi svetovi našega osolnčja z zemljo vred zvezani med seboj z enako vezjo, s težnostjo ali gravitacijo, in odkar je Bunsen s svojo spektralno analizo dokazal, da vsi svetovi našega osolnčja obstojé iz istih prvin, kakor naša zemlja, odtlej se vedno pogosteje izraža misel, da tudi na drugih svetovih živé organizmi, ki so morda podobni človeku.“

„Astronomi premišljujemo“, pravi C. Flammarion, „da bržkone tudi na onih svetovih bivajo umna, misleča bitja, katera vkljub velikanski dalji, ki nas loči, vendar-le poprašujejo med seboj, ko vidijo zemljo kot majhno zvezdo: Ali je pač tudi zemeljski planet obljuden z umnimi bitji?“

Kdor ogleduje zvezdnato nebo, se ne more iznebiti skrivne misli, da bivajo tudi na zvezdah bitja, ki so svojim svetovom to,

kar je človek svoji zvezdi ‚Zemlji‘. In pred našim dušnim očesom se izpremeni slika neba, odpira se nam brezdno neskončnosti in večnosti, in duša naša sluti, da je prej ko ne astronomija poklicana nekdanj rešiti uganjko vsesvetovja.

Čimbolj je bila v prejšnjih dneh omejena veda o nebeških svetovih, tembolj se je vrtelo vse, kar se godi v stvarjenju, krog tesne zemlje, saj so si prej celo domišljevali, da stoji zemlja mirno in se vse giblje okoli nje. Zato se jim je zdela zemlja središče vsega stvarstva.

Odkar pa je kanonik Kopernik dokazal, da se zemlja z drugimi zvezdami vred giblje krog solnca, izpremenili so se ti nazori. Pomislimo, kaj je veljala poprej zemlja in kaj velja sedaj! S prestola med planeti jo je pahnil Kopernik ter jo pridružil skupini drugih po nebeških prostorih plavajočih svetov! Krona stvarjenja je bila staremu preprostemu svetu; prosveta ji je vzela to čast! Sedaj sta zemlja in Mart v primeri z brezštevilnimi svetovi neskončnega vsesvetovja kaj neznatna „atoma“ ali drobiž, kakršnega plava na tisoče krog brezštevilnih stalnih zvezd, krog svojih solnc!

Nobenega drugega razločka ni med svetovi, kot da je nekaj večjih, nekaj manjših; nekaj izmed njih, kar je še solnc, sveti z lastno svojo svetlobo, drugi pa so tako ohlajeni in temni, kakor mrzel kos železa, ki se je nekdanj tudi svetil, ko se je topil v plavžu. Sorodni pa so si po snovi in po zakonih gibanja. Takih temnih svetov, kakršna sta tudi Mart in zemlja, bi astronomi z najostrejšimi očmi in z najboljšimi teleskopi niti ne zagledali, če bi se ne svetili v solnčni svetlobi.

Nadalje nas učé vsestranske poizvedbe na zemlji, da je Stvarnik dal naravnost take sile, ki se vedno razvijajo po njegovih zakonih. Povsod v prirodi se godi vse po stanovitnih zakonih stvarjenja. Torej je Večni takoj začetkom stvarjenja določil vsakemu svetu ulogo in namen, ki ga ima spolnovati v svojih razmerah. Kakor se ta uloga tvarine spolnuje na zemlji z oplojevanjem in

z rastjo, tako se mora pri ugodnih razmerah izvrševati naloga enakega stvarjenja tudi na drugih svetovih — zakaj tukaj kot tam vodi edini Bog vse, kar je ustvaril po večnih svojih zakonih.

Če pa je Večni na zemlji ustvaril človeka po svoji podobi, zakaj ne bi bil tudi na drugih svetovih, seveda tamošnjim razmeram primerno, ustvaril če ne človeku sorodnih, pa vsaj nekoliko enaka bitja?

Tako si mislijo oni učenjaki, ki premišljajo, ne prebivajo li tudi na zvezdi Martu umna bitja. In astronomi, kateri verujejo Kant-Laplaceovemu uku, da so planeti nastali iz solnca po odločitvi, sodijo, da je zvezda Mart najmanj deset milijonov let starejša od zemlje. Če je pa toliko starejša, pa utegnejo „Marčani“ stati na veliko višji stopinji izobrazbe, nego mi zemljani. Zato tudi nekateri mislijo, da so oni vodovodi od umnih bitij umetno napravljeni.

Tako globoko so nekateri zvezdoslovci prepričani o posebno razviti izobrazbi na Martu, da že nepotrpežljivo gledajo, kdaj bodo „Marčani“ dali zemljanom kako nalašč izumljeno znamenje svojega bivanja!

Sloveči angleški zvezdoslovec Sir Francis Galton je že govoril, da bi bilo možno dajati si znamenja od zvezde do zvezde. Pri tej priliki je izrekel tudi presenetljivo trditev, da prihajajo nekaka znamenja od zvezde Marta. Ta znamenja opazujejo tudi drugi zvezdoznanci in pravijo, da so umetni znaki ali signali, s katerimi nas zemljane opozarjajo nase „Marčani“. Nervozno opazujejo zvezdoznanci po vseh zvezdarnicah na zemlji Marta, in posebno lučice, ki se prikazujejo v nekem posebnem redu na gotovem kraju Martovega površja. Tako redno in gotovo se prikazujejo te lučice, da se zvezdoznanca usiljuje misel, da so te lučice morda umetna znamenja, s katerimi „Marčani“ vabijo nas zemljane, da naj se jim oglasimo tudi mi! Kaj čuda tedaj, da so na neki zvezdarnici izumili posebno orodje, ki prejema avtomatično Martove „signale“. Nad polo belega papirja visi svinčnik; ura vleče papir izpod svinčnika,

opazovavec pa pri vsakem znamenju, ki se pokaže na Martu, pritisne svinčnik ob tekoči papir in pritiska tako dolgo, dokler ne mine znamenje. Na ta način se upodobi na papirju trenutna lučica s samo pičico, dalje trajajoča luč pa s črto — skoro enako, kakor se sestavljajo Morsejeve črke.

V takih podobah, narisanih po Martovih znamenjih, spoznavajo nekateri zvezdoslovci več ognjenih črk, obstoječih iz pičice, kratke in dolge črte.

Te črke zvezdujejo „Marčani“ — tako si ti zvezdoslovci domišljujejo, — po besedah tako-le: Čas med posameznimi črkami meri po poldrugo sekundo, med besedami po tri sekunde in med stavki po šest sekund.

Po takih znamenjih sodi Sir Fr. Galton, da bi se „Marčani“ radi pogovarjali z zemljani!

A ta znamenja so naenkrat prenehala, in pomirila se je v glavah vznemirjena kri. Kaj je bilo to — kdo zamore to presoditi danes, predno se ne ve, kaj še pride! Morda skušajo „Marčani“, ker jim nismo odgovorili z enakimi „signali“, vzbuditi nas na kak drug način? Morda nam brzojavljajo, pa nam še aparata manjka, da bi sprejeli njihova znamenja. Če so toliko modrejši, kolikor je Martov svet starejši od zemlje, so gotovo že davno izumili stroj, ki brzojavlja brez žice — saj ravno izumljajo že tudi zemljani tako pripravo! Če izteče po sreči, bo dajal svoje dni ta aparat znamenja od sveta do sveta — od zvezde do zvezde!

Vedno bolj je verjetno, da bomo enkrat mogli naravnost in neposredno občevati z Martom in z umnimi bitji, ki so morda na njem. In sicer se zna to zgoditi po novem načinu brzojavljenja brez žice.

Odkar je ranjki prof. Hertz s svojimi temeljitimi poskusi dokazal, da zrcalo odbiva električno valovje kakor navadno svetlobo ter je pošilja po na videz praznem prostoru v daljo, kamor je obrneš, odtlej je vedno verjetnejše, da nam bo elektrika za spoznavanje tujih svetov služila ravno tako, ali pa še bolj, nego svetloba. Strokovnjaki so že zdavno pričakovali, da bo T. A. Edison

iznašel pripraven aparat, s katerim se bo brzojavilo brez žičnih vezij. In zares je Preece brzojavil iz Londona na otok Mull po zraku med pretrganima kabeljskima koncema! Konca sta moléla iz morja kako miljo daleč vsaksebi, pa Preece je vendar-le dostavil nad 150 telegramov po pretrganem kabelju! To se pa ni moglo goditi drugače, kot da se je električni tok na prvem koncu izpreminjal v električno valovje; to valovje je šlo po zraku ali po eteru do drugega konca, in ta konec je valovje posrkal ter ga predelal v električni tok, ki je potem oddajal navadna Morsejeva znamenja.

Po leti 1897. je pa mladi italijan Guglielmo Marconi stopil na dan s svojim posebnim aparatom, s katerim brzojavlja precej daleč brez žice. Meseca velikega travna je razkazoval v Londonu svojo

iznajdbo. Poskusi so se mu tako posrečili, da ga je vse občudovalo. Meseca malega srpana pa je poskušal isto v svoji domovini na Laškem v vojnem pristanišču v Speziji in v Rimu, in povsod mu je izteklo po volji. V tretjem nadstropju mornarskega ministrstva je stal aparat, ki oddaja brzojavke, pri tleh pa aparat, s katerim se sprejemljejo poročila. Hišne stene in stropovi so bili med aparatoma — žice pa nobene in pri tleh stoječi aparat je natisnil brzojavko v Morsejevih znamenjih.

Záto so pa nekateri zvezdoznanci prišli na čudno misel: Kaj, ko bi ona svetlobna znamenja na Martu bila take brzojavke „Marčanov“? Kdo to ve? Mi tega vprašanja pač sedaj še ne moremo rešiti, a od napredka znanostij pričakujemo, da se nam bodo ta tako težavna vprašanja pojasnila.

Razne stvari.

Prešernovo slavlje.

Prve dni tega meseca je proslavljala bela Ljubljana kot središče slovenske zemlje, stoletni spomin rojstva nesmrtnega nam pesnika dr. Franceta Prešerna. Program slavnostim je bil obširno zasnovan. Omenimo ob kratkem le njega glavnih točk. V soboto, dné 1. grudna, zvečer so priredila narodna društva po mestu slavnostno bakljado. Mesto je bilo ponekod v zastavah, svirala je meščanska godba. Po bakljadi je bil komers v Sokolovi dvorani „Narodnega doma“. — Naslednji dan, v nedeljo, 2. grudna, se je vršilo slavnostno zborovanje v veliki dvorani „Nar. doma“. Prof. Frančišek Levč je govoril krasen govor, v katerem je pokazal, zakaj se vsa Slovenija klanjaj Prešernu. On je naš prvi pravi pesnik — on ustvaritelj našega Parnasa — po njem je zaslovelo naše ime preko domačih mej. Pred slavnostnim govorom so zapela združena narodna pevska društva pod vodstvom koncertnega vodja M. Hubada Jenkovo „Molitev“, po govoru pa Nedvedovo „Slava Prešernu“. Popoldanje in večerne slavnosti tistega dne so se vršile v gledališču, katero je bilo obakrat popolnoma razprodano. Dné 3. grudna so praznovale Prešernovo stoletnico vse ljudske in srednje šole. Dne 9. grudna pa je priredila „Glasbena Matica“ Prešernovemu spominu in na korist pesnikovemu

spomeniku v Ljubljani impozanten slavnosten koncert, pri katerem se je precizno izvajal Mozartov „Requiem“. — Slava Prešernu!

Razburjeni so avstrijski narodi, in ravno sedaj ob volitvah je prikipela razburjenost do vrhunca. Zato podajemo danes podobo moža, ki stoji na čelu

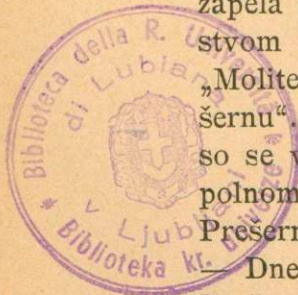

Dr. pl. Körber,
avstrijski ministerski predsednik.

avstrijski vladi in ki ima od cesarja nalogo, da uredi razburjeno državo. Grof Bardeni, baron Gautsch, grof Thun, grof Clary, vitez Wittek in pl. Körber, torej že šesto ministerstvo v treh letih imamo v Avstriji! Dr. pl. Körber je prevzel težavno nalogo, da pomiri dolgoletne narodnostne boje in zopet spravi v pravi tir parlamentarni stroj. Lepa in hvaležna naloga, a doslej je še ni izvršil. Dal Bog, da se mu to v bodoče posreči!

Urednika: Dr. Mihael Opeka za leposlovje, dr. Evgen Lampe za znanstvo in ilustracije.

Založnik in lastnik „Marjanišče“.

Pogovori.

(Dalje.)

Ž. Milovanu. „Že pred pol letom sem Vam poslal moja (!) prva poskusa s ponižno prošnjo: da ako tudi morata v koš, bi par besedij „o njih“ na platnicah izpregovorili. Ker do sedaj ni bilo nobenega odgovora, mislim za gotovo, da se je pismo izgubilo, zato se predrzнем Vam jih v novič poslati.“ To je vztrajno! Vi hočete vedeti na vsak način, kake so Vaše pesmi. Mnogo pesnikov ni tako trdovratnih, da bi poslali v drugič svoje proizvode, ker imamo jih nekaj tukaj, ki so datirani že l. 1897. Nismo jim odgovorili, pa so — tiho. Mnogo jih je, o katerih ne moremo vedeti, kdaj so jih poslali, ker pesniki so pesniki, ki ne datirajo kar nič svojih pisem. To smo že parkrat poudarjali, pa kakor kaže — brez uspeha. A Vi nikari ne mislite, da jih je pokojni gospod urednik kar prezrl. Med listi smo našli tudi napisano kritiko o Vaših pesmih, ki jo je bil gospod namenil že za 4. številko. Zakaj ni prišla na platnice, ne vemo. Da vendar izveste, kako je pokojni takrat že sodil o pesmih, ki ste ju poslali popolnoma neizpremenjeni še v drugič, Vam damo njegovo sodbo tu doslovno. Torej čujte:

Poslali ste nam dve pesmi in želite, da Vam o njiju izpregovorimo par besedij. Prva je:

Adriji.

Pozdravljam te Adrija sinja
ko vračam se z daljne dežele;
srce si v radost mi spreminja,
ko vidi čolnice vesele.

Pozdravljam te, mili moj dom
ob Adriji, toljko ljubljeni;
za tebe jaz živel le bom,
za tebe, moj dom le tlačeni.

Saj meni ti zemlja si sveta,
napita s slovensko krvjo;
branila te dedov je četa,
da dom svoj pred tujcem otmó.

Branili so morje to milo,
branili so skalnati breg,
da naše le vedno bi bilo,
da prosto bi bilo na vek.

Zato mi pozdravljeno bodi,
bregovje in morje mi to.
Tlačeno na veke povsodi
domovje oh moje lepo.

Ko bi pazljivo čitali naše „Pogovore“ in nepristransko prečitali svojo pesem, čutili bi sami, da pesem nikakor ni dobra. A mi-

sliti bi morali, misliti! Kar govorimo — in še bolj kar zapišemo, mora biti pametno. A Vi pravite: „Srce v radost mi spreminja“: kako se neki to godi? Srce je tvarinsko, a radost je netvarinska, zato se ne da ono premeniti v to. In kako veste: „da so čolnici veseli“? Prav tako lahko rečete, da so žalostni. Prazna je druga kitica, nerodna je tretja, nerodna četrta in slaba zadnja. Oh, „dom moj tlačeni“! Rajši bi trpel, da me tujec udari s šibo, kakor da mi kdo mrcvari naš jezik: „ljubljeni, tlačeni“. Ali Vas ne trga po ušesih, ko to slišite? In — da končam svoje lamentacije —: „Tlačeno na veke povsodi — domovje oh moje lepo“: domovje na veke in povsodi tlačeno — to je vendar čudno! Vi kar mečete semintje besede: „na veke, povsodi“, če so primerne ali neprimerne. Tako ne smete. Tako malo-premišljena pesem ne gane nikogar, temveč mu vzbuja ali nevoljo ali pa smeh. S takimi pesmami bi malo ustregli „Adriji“ in če je ne bodete branili z drugačnim orožjem, kakor je ta pesem, tedaj bo za Adrijo slabo. — Boljša je druga Vaša pesem „Slavi“, vendar po večini so le zveneče besede brez mislij in čuvstev. Zatorej Vam srčno želimo, da se navadite res misliti, predno pevate ali pišete.

Tako pokojni gospod urednik. Pač že iz pijetete do njega nimamo ničesar pridejati in mislimo, da smo docela ustregli Vaši ponižni prošnji, da se izpregovori par besedij „o njih“.

Marica. Aha! že zopet ena Marica! Našim pevkinjam vsa čast! Častiti bravci našega lista vidijo sami, da si dajo kaj dopovedati naše dobre pesnice. Imeli smo jih včasih tudi „na platnicah“ — sedaj jih lahko z vsem spoštovanjem prinese naš list na odličnejšem mestu. „Ljudmila“, „Mira“ že lepo in pristrčno pevati po „Dom in svetu“, in zakaj bi tudi ta dobra Marica ne mogla pomagati vanj. Poglejmo! Dve dobri pesmici sta tukaj; prva:

Spomin.

Ovenela cvetka
pred menoj leži,
in spomin prežalen
v srcu mi budi.

O, da bi spomin mi
kot cvetlica fa,
zvenil, zginil kmalu,
kmalu iz srca.

Ta drobna pesmica se dobro bere. Kaže čuteče srce, ki pa želi kmalu iznebiti se žal-

nega spomina. In upamo, da se ga bo, če je res vse minljivo, kakor poje v drugi:

Minljivost.

Pod lipo košato
tu v senci sedim,
prekрасne narave
se krog veselim.

Tu pevci krilati
veselo pojó;
cvetlice duhteče
krog mene cvetó.

A kaj, ko veselje
minljivo je to.
Saj kmalu krasota
minila ta bo.

Jesen zamorila
cvetlice bo te.
Ah, vse bo minilo. —
Ni srečno srce.

Tudi pesmica, ki se o njej ne more reči, da je — prazna in za nič. Seve, rime niso ravno posebno „močne“, ideja ne bogve kako originalna, a je vendar pesem vsaj „merjena in ne žali ušesa“. Upamo, ponavljamo, da bo spomin na minljivost tudi pripomogel, da mine tista nepotrebna otožnost iz srca, in da izpod tega ne nespretnega peresa priteče pesem vesela in zdrava, ki bo obujala ne samo jesenske ampak tudi blažilne in srčne čute. Kaj ne, da je tudi takim Vaše srce pristopno? Da se torej kmalu oglasite i ž njimi. M. B.

Nekaj pesmij Jurija Vodovnika.

15. Slomšek naš opat!¹

Imenitno mesto Celje!
To je star pregovor tvoj.
Le obhajaj zdaj veselje
in hvaležno pesem poj.
Spolnjene so tvoje želje —
kar smo poželeli vsi,
da bi prišli Slomšek v Celje
in pri nas za opata b'li.

Zdaj o Slomšku zapeti
čem k veselju vsem ljudém;
da sem včakal še na sveti,
od veselja še ne vem —
da so prišli v naše kraje
gospod Slomšek še enkrat.
Pros'mo jim za ljubo zdravje
ljuba sestra, ljubi brat.

Blizu Šmarija so rojeni
v letu tisoč osemstó,
v božjo voljo izročeni
Bogu služ'li so lepó.
So v nedolžnosti živeli
srca čistega so b'li.
svoje stariše v časti 'meli
in so mladi v šolo šli.

Dolgo let so se učili,
se na maštvo šolali;
ino lepo se zuč'li,
da so mašnik gratali.
Prej, kakor so mašnik bili
so že prid'g'vali lepó,
koder oni so hodili,
vse jih je veselo b'lo.

Svete žegne so dobili —
pri Novi cerkvi b'li kaplan;
lepe rož'ce zasadili,
da še zdaj cvetijo nam.
Rožice so lepe „Pesmi“,
k' so jih oni zložili,
da naše srce zdaj veselo
ko se ná njih spomnimo.

Ignac, gnadjiv škof to zvejo,
kaj so Slomšek za en gospod,
k novi cerkvi po njih grejo;
so peljali jih odtod,
gor v Celov'c so jih poslali,
jim študente dali čez,
jim špirít'val íme zbrali
žegnaj jih svet' Duh z nebés.

Vel'ko skrbi so imeli,
vse so lepo vižali;
zraven so tud' nam k veselji
dosti bukev spisali.
Lepih pesém brez števila,
k' so jih oni zložili,
zraven tist'ga „opravila“
k' so jim ga Firšt nalóžili.

So b'li dékan vuzeniški
in nadžupnik, rat gospod;
ino svetovav'c škofijski,
ko znajo te resnice pot.
Franc Ksaveri, knez gnadjivi,
so jih k seb' zaklicali,
da so nam jih zapustili,
ko so s téga sveta šli.

Zdaj so prišli od škofije
prav z veseljem v Celje k nam.
Sveti Duh naj milost vlije
čez njih in čez njihov stan
Žegnano pastirsko pal'co
so prejeli od Boga,
zapuščeno gospod Franca
rajnega apta celjskega.

Bog jih vižaj in rengiraj
na ti stopnji dolgo let;
sveti Duh jih tud' obciraj
s svojo gnado na tem svet'.
Da bi srečno zdaj nosili
le-to težko butaro
in v nebesih lon dobili,
kjer plačilo večno bo.

Jaz se zdaj priklonim tudi,
prej ko sklenem pesem to.
Nisem vreden tem' gospodi
kušnit' žegnano rokó.
Kušnem na duhovno vižo
v krilu sukňjo njihovo,
za vsakdanjo mojo špižo —
njih spomin mi v srcu bo.

Jaz bom za njih Boga prosil,
dokler bom na svetu živ;
njih spomin bom v srcu nosil
al' bom jedev al' bom piv,
al' bom hodil, al' bom sedel —
al' bom pisal, al' bom bral.
Če bom kako pesem zložil
jo bom jim pregledat dal.

¹ Gospod Vid Janžekovič, kapelan v Čadramljah, nam piše: Za sedaj pošljem eno Jurij Vodovnikovih pesem. Narekoval mi jo je na pamet cestni kamenolomec, 75 letni starček Andrej Pačnik. Zapisal sem jo z istim naglasom, kakor je narekovavec naglašal. V peti kitici („Svete žegne . . .“) zadnji dve vrsti za prejšnjimi šepati. Mogoče, da ste Vodovnikovi; lahko tudi, da je prvotne besede starček že pozabil in si jih „po svoje“ napravil.

